

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧОЇ БЕЗПЕКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

зі спеціальності 081 «Право»

**Тема: «Адміністративно-правові засади взаємодії Державної служби
фінансового моніторингу України з правоохоронними органами»**

Завідувач кафедри

(підпис)

д. ю. н. Ю. В. Гаруст

Науковий керівник

(підпис)

к. ю. н., доцент Руденко Л. Д.

Виконавець

студент групи Юм-91а

(підпис)

Берцюх А. О.

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ.....	9
1.1. Поняття та особливості взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів	9
1.2. Принципи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів.....	17
1.3. Правові засади взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів	25
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ	32
2.1. Поняття та структура адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами.....	32
2.2. Напрями взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами.....	40
2.3. Форми та методи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами.....	47
2.4. Організаційні засоби забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами.....	53
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ПРОТИДІЇ	

ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ.....	61
3.1. Зарубіжний досвід організації взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів	61
3.2. Напрями підвищення ефективності взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів	71
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Не вимагає підтвердження той факт, що в умовах сьогодення одним із актуальних питань є питання протидії економічній злочинності, зокрема у сфері легалізації злочинних доходів. Більше того, легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, є злочином не лише національного, але й глобального характеру, що наносить значний збиток для економіки кожної країни, тим самими підриваючи її фінансову стабільність. Ситуація погіршується ще й тим, що відмивання злочинних доходів характеризується своєю латентністю, тому розмір відмитих коштів неможливо точно оцінити. До того ж, у зв'язку зі збільшенням кількості підозрілих фінансових операцій, проблема протидії легалізації злочинних доходів набуває особливої актуальності.

Державна служба фінансового моніторингу та правоохоронні органи є учасниками системи протидії легалізації злочинних доходів, тому відіграють вагомую роль у попередженні та виявленні фактів відмивання. Однак проблеми нормативного характеру у врегулюванні їх взаємодії не дають можливість говорити про високу ефективність і результативній їх спільної діяльності. Відповідно, очевидним є те, що вже давно існує об'єктивна необхідність у вдосконаленні взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів з метою забезпечення економічної безпеки нашої країни.

До того ж, серед науковців вже давно ведеться мова про необхідність виведення взаємодії вказаних суб'єктів на якісно новий рівень. Поряд з цим, досвід інших держав свідчить про важливість налагодження у удосконалення взаємодії між підрозділом фінансової розвідки та правоохоронними органами.

Ураховуючи зазначене, питання дослідження адміністративно-правових засад взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів є актуальним й потребує уваги з боку науковців і фахівців.

Стан наукової розробки. Питання, пов'язані зі спільною діяльністю Державної служби фінансового моніторингу та правоохоронних органів у площині протидії легалізації злочинних доходів порушували у своїх дослідженнях і публікаціях такі науковці як Р. О. Баранов, М. В. Борець, А. В. Борисенкова, С. А. Буткевич, А. Г. Бухтіарова, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, М. В. Колдовський, О. Г. Комісаров, Л. В. Кривонос, Н. А. Литвин, Н. В. Москаленко, І. М. Осика, О. М. Рєзнік, О. Ю. Скрипка, Р. Л. Степанюк, А. О. Собакарь та інші.

Мета роботи полягає у проведенні комплексного наукового дослідження адміністративно-правових засад взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів з подальшим визначенням основних недоліків їх взаємодії та напрямів їх вирішення.

Для досягнення вищевказаної мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- визначити поняття та особливості взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів;
- виокремити принципи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів;
- проаналізувати правові засади взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів;
- окреслити структуру адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами та визначити поняття такого механізму;
- встановити напрями взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами;
- охарактеризувати форми та методи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами;

- опрацювати організаційні засоби забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами;
- вивчити зарубіжний досвід організації взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів;
- запропонувати напрями підвищення ефективності взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів.

Об’єктом роботи є суспільні відносини, які виникають у результаті спільної діяльності Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів.

Предметом роботи є адміністративно-правові засади взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами.

Наукова новизна. Результати, що відображають наукову новизну роботи полягають у тому, що:

уперше:

- надано авторське визначення та визначено особливості взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів;

- виокремлено принципи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів;

- названо організаційні засоби забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами

удосконалено:

- структуру адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами та визначити поняття такого механізму;

- характеристику форм та методів взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами;

набули подальшого розвитку:

- напрями взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами;
- окреслення зарубіжного досвіду організації взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів;
- напрями підвищення ефективності взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у тому, що її висновки та пропозиції не лише дають змогу для подальшого теоретичного дослідження питання взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у вказаній сфері, але й у можливості використання роботи та окремих положень автора у розробці нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері протидії легалізації злочинних доходів.

Публікації. Окремі положення та результати кваліфікаційної роботи викладено у статті на тему «Поняття та особливості взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів», яка буде опублікована у науковому фаховому виданні «Правові горизонти» за 2020 рік.

Методологія дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема:

- логіко-семантичний та порівняльний метод було покладено в основу дослідження поняття та особливостей взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів;
- за допомогою системного підходу узагальнено принципи, напрями, форми та методи взаємодії досліджуваних суб'єктів;
- системний підхід дозволив комплексно проаналізувати положення

законодавчих актів, які регулюють взаємодію названих суб'єктів;

- порівняльно-правовий метод дав можливість порівняти законодавство зарубіжних країн у сфері взаємодії та протидії легалізації злочинних доходів;

- метод узагальнення надав можливість визначити напрями підвищення ефективності взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів та сформулювати висновки даної кваліфікаційної роботи.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 91 сторінку. Список використаних джерел включає 109 найменувань і розміщений на 11 сторінках.

Так, у першому розділі розглянуто теоретико-правові засади взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів. Другий розділ присвячено змісту взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів. У третьому розділі визначено шляхи удосконалення взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ

1.1. Поняття та особливості взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів

Одним із головних завдань, що стоїть перед сучасною правовою наукою, є пошук ефективних шляхів впливу на те чи інше коло суспільних відносин. У нинішніх умовах гостро стоїть проблема протидії легалізації злочинних доходів, успішне вирішення якої залежить від налагодженої взаємодії підрозділу фінансової розвідки в особі Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами. До того ж, без належним чином організованої взаємодії між вказаними органами неможливо забезпечити ефективне розкриття та розслідування злочинів [1, с. 117]. Означена взаємодія відбувається в рамках складного адміністративно-правового механізму. Однак перш ніж розглядати останній, важливо ознайомитися з теоретичними засадами такого механізму, визначивши поняття й особливості взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів.

Для досягнення мети дослідження вважаємо за необхідне розпочати з характеристики понятійно-категоріального апарату, зосередивши увагу на таких поняттях як «взаємодія», «підрозділ фінансової розвідки», «правоохоронні органи», «легалізація злочинних доходів».

Категорія «взаємодія» застосовується у різних сферах наукового пізнання, у тому числі і в праві. Зокрема, вказана категорія найчастіше досліджується вченими в царині кримінології, кримінального процесу, криміналістики й оперативно-розшукової діяльності. Так, у монографії,

присвяченій взаємодії при розслідуванні економічних злочинів, поняття взаємодії розглядається у вузькому та широкому розумінні. Так, у першому випадку взаємодія під час виявлення, розслідування та попередження злочинів означає сумісну діяльність спеціалізованих суб'єктів, для яких є характерним виконання одних і тих же завдань, але з використанням різних засобів і методів. При цьому до спеціалізованих суб'єктів мають бути віднесені насамперед слідчі й оперативно-розшукові підрозділи правоохоронних органів, для яких виявлення, розслідування та попередження злочинів є головним завданням. У широкому розумінні взаємодія під час виявлення, розслідування та попередження злочинів – це сумісна діяльність правоохоронних органів і неспеціалізованих суб'єктів, де до останніх належать державні та недержавні структури, для яких боротьба зі злочинністю не є основним завданням [2, с. 20-21]. У контексті нашого дослідження нас цікавить саме широке розуміння взаємодії, адже Державна служба фінансового моніторингу України є неспеціалізованим суб'єктом, одним із основних завдань якої є збирання, оброблення та проведення аналізу інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою у відмиванні злочинних доходів, а не боротьба зі злочинністю.

У працях З. Я. Ковальчук взаємодія розуміється як систематичні, досить регулярні дії суб'єктів один на одного, що мають на меті викликати певну відповідну реакцію, яка породжує нову реакцію того, хто здійснює вплив. Таким чином, відбувається обмін діями, зароджуються спорідненість дій обох суб'єктів, їхня координація, стійкість інтересів, планування спільної діяльності, поділ функцій, тощо. Дії сприяють взаємному регулюванню, взаємовпливу, контролю, взаємодопомозі. Це передбачає, що кожен з учасників взаємодії зробить внесок у виконання спільного завдання, коректуючи власні дії, враховуючи попередній досвід, активізуючи здібності та можливості партнера. У соціально-психологічному контексті взаємодію розуміють не лише як взаємозалежний обмін діями, а й організацію людьми взаємних дій,

спрямованих на реалізацію спільної діяльності. Отже, спілкуючись, обмінюючись інформацією, людина виробляє форми та норми спільних дій, організовує та координує ці дії [17].

Натомість у кримінальному провадженні під взаємодією С. Тищенко розуміє дії учасників кримінального процесу, які, реалізуючи свої повноваження стосовно один одного, сприяють виконанню загальних завдань кримінального провадження. При цьому характер взаємодії може бути різним, залежно від того, керуються безпосередні учасники спільним інтересом чи відмінними. Головне, щоб у результаті було досягнуто мети, визначеної для системи, в якій ці суб'єкти взаємодіють [3, с. 105].

У той же час колектив авторів монографії «Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів» пропонує виділяти визначення поняття взаємодії у вузькому та широкому розумінні. Так, у вузькому розумінні взаємодія під час виявлення, розслідування та попередження злочинів повинна розглядатися як сумісна діяльність спеціалізованих суб'єктів, для яких є характерним виконання одних і тих же завдань, але з використанням різних засобів і методів. Причому до спеціалізованих суб'єктів, на думку вчених, мають бути віднесені насамперед слідчі й оперативно-розшукові підрозділи правоохоронних органів, для яких виявлення, розслідування та попередження злочинів є головним завданням. У широкому ж розумінні взаємодія під час виявлення, розслідування та попередження злочинів — це сумісна діяльність правоохоронних органів і неспеціалізованих суб'єктів, де до останніх належать державні та недержавні структури, для яких боротьба зі злочинністю не є основним завданням [18, с. 20-21].

Досить вдалим є й визначення, запропоноване Т. В. Авер'яною та Р. С. Белкіним, які визначають взаємодію як однакове, разове, або досить тривале (тривале за часом), об'єднання зусиль, засобів і методів для досягнення завдань виявлення, швидкого і повного розкриття злочинів, викриття винних і забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто здійснив злочин, був притягнений до справедливого покарання і жоден

невинний не був притягнутий до кримінальної відповідальності і засуджений [4, с. 11]. Дане визначення носить комплексний характер, оскільки розглядає взаємодію крізь призму діяльності, визначає характер і мету взаємодії, а також визначає її можливі часово-просторові межі.

Зважаючи на те, що ми розглядаємо взаємодію правоохоронного та контролюючого органу, варто також звернути увагу на визначення, запропоноване В. Коржем, предметом дослідження якого була взаємодія прокурора з органами державної влади, управління та контролю. Відтак, вчений під взаємодією розуміє узгоджену за цілями, завданнями, силами, засобами, місцем та часом діяльність, спрямовану на додержання і застосування законів, запобігання злочинності, співробітництво з метою об'єднання зусиль у вирішенні загальних завдань захисту прав і свобод людини і громадянина та інтересів держави, діловий контакт, який може виникнути під час організації та проведення наглядової перевірки або реалізації її результатів [5, с. 30].

Виходячи з досліджених трактувань поняття взаємодії в цілому, а також взаємодії між різними суб'єктами, А. В. Стеблянко до ознак взаємодії відносить: урегульованість взаємодії законами або підзаконними нормативно-правовими актами; спільність мети взаємодіючих суб'єктів; рівноправність, незалежність суб'єктів, що взаємодіють; разовість або тривалість взаємодії, де суб'єкти діють у межах своїх компетенцій; узгодженість дій у часово-просторовому процесі взаємодії; поєднання методів і засобів, що властиві взаємодіючим суб'єктам. Визначені ознаки дозволяють відмежувати поняття «взаємодія» від інших, на перший погляд схожих понять [6, с. 89].

Беручи до уваги те, що Державну службу фінансового моніторингу України створено як підрозділ фінансової розвідки, розглянемо трактування останнього. Загальноприйнято вважати, що підрозділ фінансової розвідки означає центральну, національну установу, відповідальну за отримання (та запитування, коли це дозволено), аналіз та надання компетентним органам, розкриття фінансової інформації щодо доходів, які викликають підозру, та потенційного фінансування тероризму, або необхідної згідно з національним

законодавством або правилами, з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму [7]. Простіше кажучи, підрозділами фінансової розвідки є органи, які отримують від фінансових установ та інших структур й осіб повідомлення про підозрілі операції, аналізують їх і передають підготовлену на основі цих повідомлень інформацію місцевим правоохоронним органам і зарубіжним підрозділам фінансової розвідки з метою боротьби з відмиванням грошей [8, с. 4].

Переходячи до розгляду поняття «правоохоронні органи», зазначимо, що на сьогодні визначення «правоохоронні органи» можна зустріти в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року. Відповідно до правоохоронних органів України законодавцем віднесено органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [9]. Як бачимо, законодавець лише перелічує такі органи, однак повноцінного визначення правоохоронних органів не надає. Дана обставина обумовила існування різноманітних підходів до розуміння поняття «правоохоронні органи».

Так, О. М. Музичук визначає правоохоронні органи як державні суб'єкти, метою утворення та діяльності яких є охорона і захист прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави, насамперед від злочинних посягань, що є визначальним (основним) у їх діяльності, і які у зв'язку з цим і на професійній основі виконують правоохоронні завдання, функції та повноваження, здійснення яких передбачає можливість застосування державного примусу, а їх співробітники мають підвищений правовий захист, обумовлений особливостями проходження ними «правоохоронної служби» [10, с. 226]. У свою чергу, А. Детюк розглядає правоохоронні органи як існуючі у суспільстві

та державі установи й організації, що здійснюють правозастосовну і правоохоронну функції, основне завдання яких – забезпечувати законність, захищати права та законні інтереси громадян, юридичних осіб, боротися зі злочинністю, іншими правопорушеннями [11, с. 34-35].

Заслуговує на увагу також позиція С. О. Островського, який трактує правоохоронні органи як державну установу, яка діє в системі органів публічної влади й виконує відповідно до правових приписів публічні функції (владні, організаційно-розпорядчі тощо) в різних сферах внутрішньої та зовнішньої діяльності держави, направлені на додержання та реалізацію прав і свобод громадян, законності та правопорядку із додержанням встановлених законом правил та процедур відповідно до своєї компетенції [12, с. 49].

М. І. Мельник та М. І. Хавронюк правоохоронними органами вважають лише ті державні органи, які, діючи в межах кримінально-процесуальної чи адміністративної процедури, ведуть боротьбу зі злочинністю та правопорушеннями, що тягнуть юридичну відповідальність винятково у сфері публічного права. До таких вони відносять: суди, органи прокуратури, міліції, податкової міліції, служби безпеки, Управління державної охорони, прикордонних військ, Військову службу правопорядку у Збройних Силах України, дізнання державної митної служби, дізнання державного пожежного нагляду, Державного департаменту з питань виконання покарань [15, с. 31-32; 131].

Ю. О. Загуменна спочатку формулює ознаки правоохоронних органів, а вже потім виводить визначення таких органів. Так, аналіз законодавства України та теоретично-методологічних джерел дозволяє вченій виділити такі ознаки правоохоронного органу:

1. Правоохоронний орган уповноважується законом для здійснення правоохоронної діяльності. Як правило, це спеціальний закон, присвячений завданням організації та діяльності цього органу.

2. Правоохоронний орган здійснює свою діяльність із додержанням встановлених законом правил та процедур. Порушення цих правил

працівниками правоохоронних органів тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну відповідальність.

3. Правоохоронні органи у своїй діяльності мають право застосовувати заходи державного примусу до осіб, які вчинили правопорушення. Названі заходи відрізняються один від одного залежно від компетенції органу та тяжкості вчиненого правопорушення.

4. Законні та обґрунтовані рішення, прийняті державними органами, обов'язкові для виконання посадовими особами та громадянами. Невиконання названих рішень становить самостійне правопорушення, що тягне за собою додаткову відповідальність. Зазначене дає можливість запропонувати таке поняття правоохоронних органів: правоохоронні органи – це спеціально уповноважені державні органи, які забезпечують додержання та реалізацію прав і свобод громадян, законності та правопорядку із додержанням встановлених законом правил та процедур відповідно до своєї компетенції [19, с. 149].

Таким чином, єдиного підходу в юридичній літературі щодо тлумачення поняття «правоохоронні органи» не існує, попри навіть те, що дане поняття досить широко вживається в різних нормативно-правових актах. Отже, правоохоронні органи – це спеціально уповноважені органи державної влади, які відповідно до норм чинного законодавства України наділені відповідним колом прав та обов'язків, необхідних для ефективної охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб, прав і законних інтересів колективних суб'єктів, держави і суспільства в цілому, підтримки режиму законності та правового порядку в країні, як в цілому, так і в її окремих регіонах [16].

Узагальнення зазначених позицій дозволяє стверджувати, що основним призначенням правоохоронних органів є здійснення комплексу заходів, спрямованих на системне забезпечення охорони суспільних відносин, які урегульовані правовими нормами, а також прав та свобод людини і громадянина, утвердження законності й правопорядку. Реалізація саме таких

завдань-функцій засвідчує саме правоохоронний характер діяльності і дозволяє віднести той чи інший орган до категорії правоохоронних [13, с. 32]. Отже, правоохоронні органи є спеціальними державними суб'єктами, що уповноважені здійснювати правоохоронну та правозастосовну функції з метою охорони та захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави у межах своєї компетенції із правом застосовувати заходи державного примусу.

Законодавче визначення легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, міститься у ст. 209 Кримінального кодексу України. Виходячи з законодавчого розуміння вказаного явища, до сутнісних ознак легалізації злочинних доходів належать: вчинення правочину чи операції фінансового характеру, предметом яких є кошти або інше майно; кошти або інше майно одержуються шляхом вчинення суспільно-небезпечних протиправних дій або бездіяльності; спрямованість дій на приховання, маскування відомостей щодо коштів або іншого майна [6, с. 91].

Водночас на доктринальному рівні відмивання злочинних доходів можливо розглядати у чотирьох основних аспектах – матеріальному, процедурному, економічному та правовому. У матеріальному аспекті вказана категорія означає розміщення майна, у тому числі грошових коштів, у фінансові інститути, проведення різного роду операцій з цим майном і, нарешті, інтегрування майна в національну економіку. В економічному сенсі відмивання являє собою перехід грошових коштів або іншого майна, отриманого злочинним шляхом, з тіньової економіки в легальну економіку. З процедурної точки зору відмивання злочинних доходів можна визначити як процес, за допомогою якого маскується початкове походження і справжні власники майна, отриманого в результаті скоєння злочину з метою виключення будь-якого з видів переслідування (адміністративного, кримінального). З правової точки зору, відмивання злочинних доходів варто розглядати як надання правомірного характеру володінню, користуванню чи розпорядженню грошовими коштами або іншим майном, що одержане злочинним шляхом [14, с. 139-140].

Отже, підсумовуючи, пропонуємо під взаємодією Державної служби

фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів розуміти врегульовану та узгоджену за рядом умов діяльність означених суб'єктів, які є незалежними по відношенню один до одного, яка проводиться за допомогою спеціальних методів і здійснюється в конкретних формах, з метою протидії наданню правомірного характеру володінню, користуванню чи розпорядженню доходами, які отримані злочинним шляхом. До особливостей такої взаємодії варто віднести наступне: регулюється переважно нормами адміністративного права; узгодженість дій за часом і місцем; суб'єкти взаємодії є незалежними один від одного, і для одного з них (саме для правоохоронних органів) боротьба зі злочинністю є основним завданням; співробітництво ґрунтується на досягненні спільної мети – протидії легалізації злочинних доходів.

1.2. Принципи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів

Будь-яка взаємодія ґрунтується на певних засадах, ідеях, які в науковій літературі іменуються принципами. Водночас існування таких принципів обумовлено об'єктивним розвитком суспільства та прагненням держави забезпечити його розвиток.

Традиційно розгляд даного питання варто розпочати з характеристики понятійно-категоріального апарату, адже саме поняття та терміни є головним інструментом наук правового циклу. Натомість багатоваріантність тлумачення одних і тих самих понять чинять вплив на ефективність і однозначність наукових досліджень. Тому першочергово з'ясування потребує поняття «принцип».

Так, у відповідності до словника української мови, принцип – це:

1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.;

2) засада;

3) основний закон якої-небудь точної науки; особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось;

4) правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.;

5) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці;

6) канон [27, с. 741; 28].

У теорії права принцип – це основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю, і відображають суттєві положення теорії, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації (гуманізм, законність, справедливість, рівність громадян перед законом тощо). Принципу притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ [26, с. 9]. Натомість у сфері управління зазначається, що принципи управління – правила, норми управлінської діяльності, відповідно до яких створюється, функціонує і розвивається система менеджменту організації. Вони є узагальненням практичного позитивного управлінського досвіду і ґрунтуються на певних законах і закономірностях суспільного розвитку [28, с. 52].

Водночас принципи взаємодії не існують самі по собі, їхня дія має свій прояв у взаємному впливі. Ці принципи доповнюють один одного, визначаючи як напрям, так і характер взаємодії суб'єктів. Ці принципи мають бути відображені й закріплені, насамперед, у нормативних актах, які регулюють діяльність відповідних суб'єктів [21, с. 115]. Звідси, принципи взаємодії – це науково обґрунтовані та сформульовані у вигляді загальних, засадничих, імперативних положень закономірності суспільного життя, відповідно та з урахуванням яких має організовуватися і реалізовуватися спільна діяльність

суб'єктів як приватного, так і публічного характеру [29, с. 52].

Інші вчені визначають основні принципи взаємодії як основні поняття, положення, які відображають найбільш суттєві, головні сторони і прояви взаємодії. Вони охоплюють риси, властиві всій управлінській системі, а не тільки окремим елементам або рівням, явищам або процесам [20].

Принципи взаємодії поділяються на загальні та спеціальні. Так, загальні принципи мають основоположний характер, адже відображають головні закономірності взаємодії, забезпечують узгодженість такої взаємодії. Спеціальні принципи випливають із загальних принципів, тобто конкретизують і доповнюють їх. Це пояснюється тим, що сутність будь-якої взаємодії полягає в узгодженні, координації зусиль її суб'єктів. Діючи в такій своєрідній сфері, як взаємодія правоохоронних і контролюючих органів, спеціальні принципи набувають відповідної специфіки [32].

1. Принцип верховенства права потрібно доктринально тлумачити як об'єднання вимог, що забезпечують: по-перше, підпорядкування діяльності всіх без винятку державних інститутів потребам реалізації й захисту прав людини; по-друге, пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави [29, с. 53]. У контексті взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів даний принцип полягає у тому, що спільна діяльність зазначених суб'єктів повинна в будь-якому випадку бути спрямована на гарантування і забезпечення, зокрема, охорону і захист, основоположних, з точки зору права, соціальних цінностей.

2. Принцип законності є конституційним принципом. Статтею 8 Конституції України проголошується принцип верховенства права і визначається, що Конституція України має найвищу юридичну силу, і всі нормативно-правові акти повинні відповідати їй і прийматися на її основі. Принцип верховенства права реалізується, насамперед, через верховенство Конституції і правового закону [22, с. 67]. У ст. 6 Конституції закріплено, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої

повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Стаття 19 Конституції визначає, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. У статті 68 Конституції України закріплений обов'язок кожного неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [23, с. 67].

Таким чином, взаємодія Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів повинна здійснюватися на підставі правового дозволу. У випадку, коли питання такої взаємодії не врегульовано правом належним чином, названі суб'єкти мають виходити з критеріїв доцільності такої взаємодії. Інакше кажучи, йдеться про проблему співвідношення законності та доцільності, так званого «адміністративного розсуду», який передбачає наявність певних меж його здійснення у правозастосовній діяльності. Встановлення меж адміністративного розсуду є важливою гарантією забезпечення законності в діяльності суб'єктів управління. Тому управлінське рішення не позбавляється властивості законності й обґрунтованості тільки на тій підставі, що посадова особа органу управління здійснює адміністративний розсуд як прийом виконання найбільш оптимального, доцільного, необхідного і соціально бажаного управлінського рішення [25, с. 99]. Застосування адміністративного розсуду – це, з одного боку, об'єктивний результат неможливості передбачити всі конкретні обставини та нормативно їх врегулювати, а з іншого боку, це об'єктивна необхідність надати суб'єктам певну свободу та ініціативність у процесі управлінської діяльності. Звичайно, така свобода і гнучкість мають бути суворо обмежені, але з однією конкретною метою – недопущення адміністративного свавілля [24, с. 115].

3. Принцип гуманізму полягає у визнанні та дотриманні прав і свобод людини. Даний принцип дозволяє суб'єктам взаємодії визначити можливості

один одного й слушно підійти до вирішення проблем взаємодії, що можуть виникати під час такої діяльності [21, с. 115]. Принцип гуманізму сприяє виробленню найбільш раціональних моделей поведінки взаємодіючих суб'єктів у відповідності до поточного стану їх діяльності, а також можливих заходів взаємодії.

4. Принцип гласності означає відкритість взаємодії, але лише в певних межах, що встановлені законодавством [21, с. 116]. Конфіденційність взаємодії означених суб'єктів є допустимою лише у тому випадку, коли існує об'єктивна необхідність у збереженні та нерозголошенні, наприклад, банківської таємниці, а також інших випадках, обумовлених законодавством. Дотримання принципу гласності вимагає від взаємодіючих суб'єктів інформувати населення про результати такої взаємодії. Такі результати повинні також відображатися у щорічному звіті Державної служби фінансового моніторингу.

5. Принцип планування дозволяє взаємодіючим суб'єктам вирішувати питання на плановій основі завчасно. Завдяки плануванню суб'єкти взаємодії у змозі оптимально розподіляти наявні сили та засоби з метою цілеспрямованого, різнопланового впливу на правовідносини, що складаються під час взаємодії. Будь-яка соціальна діяльність без відповідного планування нерідко набуває хаотичного характеру, що, у свою чергу, не дозволить своєчасно реагувати на умови взаємодії, що змінюються. Принципи планування та безперервності реалізуються шляхом розробки комплексних планів, спрямованих на зміцнення правопорядку, які повинні втілюватися не час від часу, не у формі окремих заходів або ізольованих короткострокових рішень, а постійно й безупинно [21, с. 116]. Зміст планування взаємодії правоохоронних та контролюючих органів полягає у: визначенні спільних завдань на запланований період; визначенні, з урахуванням раціонального використання сил і методів, комплексу заходів, здійснення яких забезпечить виконання завдань, які стоять перед ними; встановленні термінів виконання запланованих заходів і виконавців [32].

Тобто реалізація цього принципу дозволить встановити послідовність реалізації висунутих цілей., визначити організаційно-тактичні основи

використання сил та засобів на кожному етапі взаємодії, шляхи і терміни вирішення поставлених завдань, реалізувати намічені цілі найбільш раціональним шляхом [30, с. 516]. При такому плануванні повинна враховуватися роль фінансових установ, які безпосередньо володіють інформацією про здійснення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом, адже самі фінансові установи є тим основним і первинним джерелом інформації про підозрілі фінансові операції.

6. Принцип предметності, сутність якого зводиться до поєднання зусиль взаємодіючих суб'єктів на основі конкретних фактів й інформації від суб'єктів, що становить взаємний інтерес. Як правило, така інформація отримується від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, адже саме вони уповноважені на виявлення підозрілих операцій з доходами.

7. Принцип професіоналізму у взаємодії передбачає використання відповідного набору професійно-ділових, комунікативних та особистих якостей правоохоронців й інших суб'єктів, що беруть участь у спільній узгодженій діяльності. Професіоналізм передбачає не тільки високий рівень практичної підготовки безпосередніх виконавців, але й осіб, які організовують взаємодію на управлінському рівні [30, с. 516]. Відповідно, існування цього принципу говорить про те, що результативність взаємодії безпосередньо залежить від кадрового потенціалу взаємодіючих суб'єктів.

8. Принцип науковості «озброює» сторони взаємодії необхідністю наукового підходу до організації взаємодії, аналізу його результатів з метою вироблення науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалювання взаємодії, а також підвищення професійної підготовки представників взаємодіючих сторін. Принцип науковості означає обґрунтовану з позиції науки взаємодію у всіх її аспектах, особливо в організаційному [21, с. 116-117].

Разом з цим, науковість виражається в застосуванні наукових методик збору, аналізу й обробки інформації (даних) про стан економічної злочинності й інших відомостей. Науковість передбачає ретельний аналіз інформації,

виявлення актуальних проблем, прогнозування, програмування, перспективне планування боротьби з правопорушеннями, розробку оптимальних варіантів вирішення проблем, обрання найбільш ефективних шляхів і засобів щодо виконання намічених у планах заходів. Цей принцип передбачає цілеспрямований вплив на суспільну систему в цілому або на її окремі ланки на основі пізнання й використання об'єктивних законів і закономірностей в інтересах побудови оптимальної взаємодії [31, с. 112].

Інакше кажучи, сутність даного принципу у контексті розгляду даного питання зводиться до прагнення взаємодіючих сторін осмислити наявний досвід взаємодії у сфері протидії легалізації злочинних доходів з позицій сучасних наукових досліджень. Більше того, у рамках даного принципу передбачається використання висновків і рекомендацій, наданих провідними вченими, які можуть бути використані в практичній діяльності суб'єктів взаємодії.

9. Принцип добровільності взаємодії означає взаємне прагнення до взаємодії на основі розуміння переваг такої взаємодії. Добровільність взаємодії може мати на меті одержання як матеріальних, так і моральних стимулів (результатів) [21, с. 117].

10. Принцип взаємозумовленості, за якого процедура взаємодії супроводжується взаємним інтересом сторін до дій одна одної. Наявність в однієї сторони дій, що не підпадають під інтереси іншої (не обумовлені інтересами іншої сторони), різко знижує ефективність взаємодії й призводить до її припинення. Таким чином, принцип взаємозумовленості дозволяє зробити висновок про наявність між суб'єктами взаємодії узгоджених (взаємообумовлених) обопільних дій щодо досягнення ефективної взаємодії [21, с. 117].

11. Важливість принципу скоординованості дій та розмежування компетенцій зумовлена тим, що координації належить центральне місце в механізмі взаємодії. Незважаючи на спільність цілей і завдань правоохоронних і контролюючих органів, досягти ефективності у протидії легалізації злочинних

доходів можна лише в тому разі, коли дії цих суб'єктів будуть узгодженими та скоординованими, взаємодоповнюваними. Скоординованість надає такій співпраці стійкого та цілісного характеру, забезпечує оптимальний розподіл функцій у сфері боротьби з правопорушеннями. Водночас, маючи одну мету, правоохоронні та контролюючі органи наділені специфічними, чітко визначеними повноваженнями, мають власні функціональні обов'язки, і тому згідно даного принципу їм дозволено лише те, що прямо передбачено в законі, і вони повинні діяти виключно у межах своєї компетенції [31, с. 116-117].

Отже, принципи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу та правоохоронних органів щодо протидії легалізації злочинних доходів – це система основоположних ідей, які сформовані з урахуванням наукових досліджень і практики протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, і які спроможні якнайповніше забезпечити ефективність і результативність взаємодії у вказаній сфері.

Принципи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу та правоохоронних органів можна поділити на дві основні групи: загально-правові та спеціальні принципи. До першої групи принципів традиційно належать принцип верховенства права, принцип законності, принцип гуманізму та гласності. Водночас другу групу принципів взаємодії становлять принцип планування, принцип предметності, принцип професіоналізму, принцип науковості, принцип добровільності взаємодії, принципи взаємозумовленості та скоординованості.

Звичайно, що наведені принципи взаємодії не є вичерпними, адже нами були обрані найбільш значущі принципи, розгляд яких допоміг більш повно усвідомити сутність взаємодії правоохоронних органів з Державною службою фінансового моніторингу України щодо протидії легалізації злочинних доходів. Більше того, додержання вказаних принципів має безпосередній вплив на якість взаємодії.

1.3. Правові засади взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів

Окрім того, що будь-яка взаємодія ґрунтується на певних принципах, вона також має базуватися на нормативно-правових актах, які лежать в основі правових засад.

У Словнику української мови термін «засади» визначається як:

- 1) основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь;
- 2) вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки;
- 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь [38, с. 300].

Натомість правові засади вчені визначають як сутність змісту нормативного регулювання правовідносин. Правові засади – це «правова основа», джерело, на ґрунті якого будуються різні види діяльності [33].

Серед правових засад особливе місце посідають адміністративно-правові засади, під якими, на переконання Д. Заброди, варто розуміти сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів [34].

Юридичні норми, які утворюють правові засади діяльності правоохоронних органів та контролюючих органів України, покликані регламентувати:

- організацію відповідної системи, тобто її основні завдання, принципи організації, внутрішню структуру, сили і засоби, місце цієї системи в механізмі держави;
- основні напрями діяльності правоохоронних органів у сфері протидії економічним правопорушенням;
- параметри діяльності системи: права й обов'язки суб'єктів при здійсненні управлінської, правозастосовної і контрольно-наглядової діяльності, порядок використання ними наявних і наданих сил, форм і методів, порядок

застосування спеціальних засобів;

– порядок взаємовідносин з іншими установами, що не входять до цієї системи [31, с. 100].

В основі правових засад знаходиться нормативно-правовий акт, який є офіційним письмовим документом який приймається, видається уповноваженим на це державним суб'єктом нормотворення у визначених законом формі та порядку, встановлює, змінює чи скасовує формальнообов'язкові правила поведінки певного нормативно визначеного кола не персоніфікованих суб'єктів на яких він вчиняє прямий, безпосередній, регулятивний вплив та розрахований на невизначену кількість реалізацій чи застосувань [35, с. 279]. З наведеного випливає, що його основними ознаками є:

- 1) письмова форма;
- 2) прийняття та видання парламентом як уповноваженим державою суб'єктом нормотворення;
- 3) спрямований на неодноразове застосування невизначеним колом осіб;
- 4) вища юридична сила по відношенню до інших нормативно-правових актів, що проявляється у можливості встановлювати, змінювати, скасовувати означені акти.

Крім законів, до системи нормативно-правових актів належать і підзаконні акти, які видаються на основі Конституції України, законів, актів вищих органів державної влади і не може їм суперечити; ухвалюються переважно органами (посадовими особами) виконавчої влади у встановленій законом формі; предмет підзаконного правового регулювання є більш вузьким, спеціальним у зіставленні з колом питань законодавчого регулювання; розробляються та видаються за більш спрощеною у порівнянні з порядком ухвалення законів процедурою; поширюються, як правило, на менше коло осіб і розраховані на менш тривалий термін дії в часі, ніж закон; є офіційними письмовими документами, які опрацьовуються з урахуванням правил нормотворчої техніки, підлягають в разі необхідності державній реєстрації й оприлюднюються в офіційних друкованих виданнях [36, с. 7].

Отже, наявність необхідних правових основ, які регулюють діяльність взаємодіючих суб'єктів, є важливою передумовою результативної співпраці досліджуваних нами органів. До того ж, як зауважує А. В. Головач, система нормативно-правових актів органів державної влади законодавчої та виконавчої компетенції, які визначають основні напрями та завдання взаємодії, загальні принципи її здійснення, права та обов'язки взаємодіючих суб'єктів, види та форми узгодженої діяльності суб'єктів при реалізації завдань, передбачених чинним законодавством України становлять правову основу взаємодії між контролюючими та правоохоронними органами у протидії фіктивному підприємництву [37, с. 53].

Переходячи безпосередньо до розгляду правових засад взаємодії названих суб'єктів, звернемося передусім до Конституції України, норми якої прямо не регулюють таку взаємодію, але покладені в основу адміністративно-правового регулювання взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами. Так, необхідність протидії легалізації злочинних доходів безпосередньо пов'язано з потребою у забезпеченні фінансово-економічної безпеки, яка є складовою національної безпеки. Водночас саме ст. 17 Основного закону України [39] декларує, що забезпечення економічної безпеки України – одна з найважливіших функцій України, а забезпечення державної безпеки покладається на правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Далі варто звернути увагу на міжнародні правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Так, Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом визначила злочини, які пов'язані з відмиванням доходів [40].

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції проголошує, що кожна держава-учасниця вживає відповідно до основоположних принципів свого внутрішнього права, ряд законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами відповідних діянь, вчинених умисно. У цьому випадку йдеться саме про відмивання злочинних доходів. У той же час,

Конвенцією передбачена необхідність співробітництва між національними органами, а саме, з одного боку, її державними органами, а також державними посадовими особами та, з іншого боку, своїми органами, відповідальними за розслідування та переслідування у зв'язку з кримінальними злочинами. Таке співробітництво може включати: а) надання таким відповідальним органам з власної ініціативи інформації, якщо є обґрунтовані підстави вважати, що був вчинений злочин за ст. 23 (відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом) цієї Конвенції; або б) надання таким відповідальним органам, на відповідний запит, усієї необхідної інформації [41]. Таким державним органом виступає саме Державна служба фінансового моніторингу України, з одного боку, а правоохоронні органи – з іншого боку.

Останній міжнародно-правовий акт, який лежить в основі правих засад взаємодії підрозділу фінансової розвідки та правоохоронних органів, є Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму [42]. Так, цією Конвенцією визначені злочини з відмивання грошей. Також Конвенція зобов'язує вжити заходів для створення підрозділу фінансової розвідки та забезпечити останньому прямий чи опосередкований своєчасний доступ до фінансової, правоохоронної й адміністративної інформації з метою виконання своїх функцій, у тому числі для аналізу повідомлень про підозрілі операції.

Наступний рівень правових засад взаємодії складають закони. Так, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [43] передбачає, що у разі наявності у Державній службі фінансового моніторингу України додаткової інформації щодо раніше надісланих правоохоронним органам узагальнених матеріалів, вказана служба може формувати та подавати відповідному правоохоронному органу додаткові узагальнені матеріали. Тобто вказаний закон передбачає пряму можливість взаємодії шляхом обміну узагальненими

матеріалами.

Окрім цього, спеціально уповноважений орган в особі Державної служби фінансового моніторингу України має право на прийняття рішень про зупинення певних фінансових операцій, про що обов'язково повідомляє правоохоронні органи, що також є свідченням взаємодії між досліджуваними суб'єктами. Разом з цим, вказана служба у разі отримання від правоохоронних органів певної інформації, зобов'язана скасувати своє рішення про продовження зупинення відповідних фінансових операцій (видаткових фінансових операцій) та повідомити про це суб'єкта первинного фінансового моніторингу, що також свідчить про взаємодію досліджуваних суб'єктів.

Більше того, покладені завдання на Державну службу фінансового моніторингу України встановлюють обов'язок взаємодіяти з правоохоронними органами, що проявляється у поданні запитів, узагальнених матеріалів (додаткових узагальнювальних матеріалів), іншої інформації.

Безпосередньо у нормативно-правових актах, що регулюють діяльність взаємодіючих суб'єктів, наявні норми, які стосуються такої взаємодії. Так, у Положенні про Державну службу фінансового моніторингу зазначається, що вказана служба у відповідності до покладених на неї завдань надсилає правоохоронним органам, органам прокуратури запити щодо одержання відповідно до закону інформації (у тому числі копій документів), необхідної для виконання покладених на Держфінмоніторинг завдань; подає в разі наявності достатніх підстав вважати, що фінансова операція або сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, до правоохоронних органів відповідні узагальнені матеріали (додаткові узагальнені матеріали) та одержує від них інформацію про хід їх розгляду; подає в разі наявності достатніх підстав підозрювати, що фінансова операція або клієнт пов'язані із вчиненням суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України як злочин, що не стосується

легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму, інформацію до відповідного правоохоронного органу як узагальнені матеріали або додаткові узагальнені матеріали; повідомляє суб'єкту первинного фінансового моніторингу після надходження інформації від правоохоронних органів, уповноважених приймати рішення відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, про вручення особі письмового повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, про закриття кримінального провадження, яке розпочато за повідомленням такого суб'єкта, яке надійшло до Держфінмоніторингу; забезпечує ведення обліку узагальнених матеріалів і додаткових узагальнених матеріалів, наданих правоохоронним органам, а також прийнятих за результатами їх розгляду процесуальних рішень [46].

Разом з цим, Держфінмоніторинг для виконання покладених на Службу завдань має право одержувати безоплатно в установленому законодавством порядку від правоохоронних органів інформацію (довідки, копії документів), у тому числі інформацію з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на Держфінмоніторинг завдань; одержувати від правоохоронних органів, до яких згідно із Законом подано узагальнені матеріали (додаткові узагальнені матеріали), інформацію про хід опрацювання та вжиття відповідних заходів на підставі одержаних матеріалів в установленому законодавством порядку [46].

Звичайно, що і правові акти, які регулюють діяльність правоохоронних органів, містять положення щодо необхідності взаємодії з іншими державними органами, до числа яких і відноситься Державна служба фінансового моніторингу. Однак зважаючи на обмежений обсяг роботи, дане питання не може бути висвітлено досить детально.

Окремої уваги заслуговує постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання державними органами та органами місцевого самоврядування, державними реєстраторами інформації про фінансові операції та їх учасників до Державної служби фінансового моніторингу» [44], якою

визначається процедура подання до спеціально уповноваженого органу інформації, яка стосується відмивання злочинних доходів. Така інформація є таємницею фінансового моніторингу, а тому її розкриття та захист здійснюється у відповідності до закону.

У рамках взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та окремими правоохоронними органами затверджуються порядки взаємодії. Зокрема, Наказом Міністерством фінансів України та Національним антикорупційним бюро України затверджено Порядок взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та Національного антикорупційного бюро України [45]. Вказаний порядок визначає механізм та систему взаємодії між названими суб'єктами, а саме: порядок надання узагальнених матеріалів, реєстрації та розгляду останніх, інформування щодо стану розгляду узагальнених матеріалів і про зупинення фінансових операцій, подання та виконання запитів, а також запобігання розголошенню інформації.

Отже, процес взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів, регулюють правові норми, які можуть бути згруповані наступним чином: 1) вказують на суб'єктів взаємодії, визначають їх права й обов'язку у рамках такої взаємодії; 2) встановлюють загальні положення щодо взаємодії досліджуваних суб'єктів; 3) урегульовують безпосередньо порядок взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з окремими правоохоронними органами. У той же час можна зробити висновок, що питання взаємодії досліджуваних суб'єктів належним чином не врегульовано та має фрагментарний характер.

РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ

2.1. Поняття та структура адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами

Актуальність вивчення питання структури адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів зумовлюється станом правового впливу на відносини взаємодіючих суб'єктів. Більше того, сама взаємодія відбувається в рамках певного механізму, складові якого у сукупності впливають на ефективність і результативність самої взаємодії.

Перш ніж безпосередньо розглядати складові структури означеного механізму, варто зупинитися на таких поняттях як «механізм» й «адміністративно-правовий механізм». У межах академічних досліджень зокрема та світової гуманітарної науки загалом поняття «механізм» – і як концепт, і як абстракція високо рівня узагальнення – має широке поле застосування і, набувши наукового статусу, стало практично незамінним як модель пояснення (функціонування) цілої низки явищ. Воно укріпилося в понятійно-категоріальному апараті цілого шерегу наук – від математичної логіки до соціальної антропології; проникло також і в правову матерію [50, с. 64].

Загалом слово «механізм» запозичене з грецької мови приблизно на початку XIX століття у значенні «пристрій, що приводить щось у дію». Потім з'явилося значення системи, що визначає порядок будь-якої діяльності. Далі спектр значень розширився, а під механізмом стали розуміти сукупність станів

або процесів, що визначають будь-яке явище. Відповідно, поняття механізм було поширене і на різні суспільні явища. Звідси, якщо узагальнити результати етимологічного екскурсу, то механізм – це те, що реалізує здатність рухатися, розвиватися, функціонувати [47].

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає «механізм» як внутрішню будову, систему, сукупність станів і процесів, з яких складається певне явище [53, с. 523].

Згідно з Тлумачним словником іноземних слів – це:

1) внутрішня будова машини, приладу, апарату, що приводить їх у дію (годинниковий механізм, механізм насоса);

2) у переносному значенні – система, устрій, що визначають порядок якого-небудь виду діяльності, процесу (державний механізм, механізм виконання закону) [49].

З часом до класичного визначення механізму в словниках додалося ще два визначення:

1) сукупність станів і процесів, з яких складається будь-яке фізичне, хімічне, фізіологічне, економічне, психологічне явище;

2) система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [52, с. 2].

На переконання Л. П. Юзькова, є два основні підходи до визначення поняття «механізм» – структурно-організаційний та структурно-функціональний. Згідно з першим підходом, механізм характеризується як сукупність певних складових елементів, що створюють організаційну основу певних явищ, процесів, а механізм держави – як «сукупність установ», через які здійснюється «державне керівництво суспільством». Згідно з іншим підходом, під час визначення механізму того чи іншого державно-правового інституту (процесу, явища) акцентується не тільки на організаційній основі його побудови, але й на його динаміці, реальному функціонуванні. Вчений надавав перевагу структурно-функціональному підходу, з огляду на це у загальному аспекті визначає механізм державного управління як організацію практичного

здійснення державного управління (виконавчо-розпорядчої діяльності) [54, с. 57, 59].

Натомість в економічній науці поняття «механізм» вживається у переносному значенні і означає «внутрішню будову, систему чого-небудь». Найімовірніше, цей термін запозичений із природничих і технічних наук. «Механізм» із грецької мови перекладається як «зброя, машина» і на сьогодні має такі основні значення:

- пристрій для передачі і перетворення рухів, у якому рух одного або кількох елементів викликає певні рухи решти;
- внутрішній пристрій, внутрішня будова машини, устаткування;
- сукупність станів і процесів, із яких складається будь-яке фізичне, хімічне, фізіологічне, економічне, психологічне явище;
- система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності [48, с. 121-129].

Звідси, механізму як такому мають бути обов'язково притаманні такі ознаки:

- 1) є продуктом організованої діяльності;
- 2) має мету або функції;
- 3) містить послідовність дій, певний вид руху;
- 4) передбачає переважно однобічний вплив з чітко визначеним вектором впливу;
- 5) має суб'єкт і об'єкт;
- 6) характеризується жорстким взаємозв'язком, усталеністю процесу, правил взаємодії;
- 7) його функціонування в ідеалі націлене на автоматизм;
- 8) його побудова має структурно-функціональний характер;
- 9) має ознаки відкритої або закритої системи [51, с. 10].

Зважаючи на те, що поняття «механізм» застосовується у сфері правового регулювання, варто також розглянути визначення механізму правового регулювання. Так, О. М. Куракін вважає, що механізм правового регулювання –

це набір правових засобів, призначених для моделювання поведінки людей, опосередкованої юридичними категоріями (суб'єктивними правами та юридичними обов'язками). Акти поведінки людей до засобів механізму не належать з тієї причини, що не несуть у собі регулятивного навантаження, а навпаки, вони піддаються регулюючому впливу, результативність якого залежить від використання призначеного для цієї мети правового механізму, засоби якого в змозі забезпечити досягнення суб'єктами власних інтересів і цілей [55, с. 48].

А. Андреев пропонує власне розуміння механізму правового регулювання, сутність якого може бути представлена як сукупність правових засобів, спрямованих на врегулювання суспільних відносин. Причому кожен зі складових елементів такого механізму виконує основні чи факультативні функції, об'єднуючою метою яких є регулювання суспільних відносин. Обґрунтовуючи власну позицію, науковець зауважує, що вказаний механізм не є механізмом або системою у технічному розумінні цього поняття. Усі його складові елементи існують самі по собі, проте лише у сукупності вони органічно поєднуються між собою і доповнюють один іншого [56, с. 126].

Також нам імпонує визначення, запропоноване Ю. В. Кривицьким, який під механізмом правового регулювання пропонує розуміти систему правових засобів, за допомогою яких забезпечується стабільність суспільних відносин шляхом найбільш оптимального поєднання індивідуальних, громадських та державних інтересів членів соціуму з метою створення умов для прогресивного розвитку кожної особистості [57, с. 78].

Виходячи з вищенаведених визначень, механізм правового регулювання становить систему правових засобів, а результатом його діяльності є забезпечення правопорядку шляхом регулювання суспільних відносин, які виникають під час діяльності чи взаємодії певних органів.

Натомість наука адміністративного права під адміністративно-правовими механізмами визначає способи та прийоми безпосереднього і цілеспрямованого впливу виконавчих органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними

компетенції у встановлених межах та відповідній формі на підпорядковані їх органи та громадян. Механізми управлінського впливу є адміністративно-правовими механізмами. Саме в них виявляються всі якості державно-управлінської діяльності, у межах якої реалізується виконавча влада. За допомогою адміністративно-правових механізмів суб'єкт виконавчої влади здійснює управлінський вплив на об'єкт шляхом використання адміністративно-правових форм управління. В адміністративному праві загально визнано, що метод і форма управління є взаємопов'язаними складовими процесу управління. Саме у відповідній формі механізм управління реально виконує роль способу (засобу) управлінського впливу [58, с. 134-135].

Завдяки адміністративно-правовій складовій механізму правового регулювання здійснюється правовий вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації виконавчої влади в державі у певній сфері. Результатом застосування адміністративно-правового механізму повинно бути, в першу чергу, упорядкування діяльності відповідних суб'єктів, які вступили між собою у правові відносини; удосконалення форм і методів управлінської діяльності; реальне дотримання прав і свобод людини і громадянина, а також ефективний захист у разі їх порушення [59, с. 39]. Звідси, адміністративно-правовий механізм взаємодії становить систему засобів адміністративного права, за допомогою яких упорядковується така взаємодія.

Як і будь-який інший механізм, адміністративно-правовий механізм має свою власну структуру. Структура – це певна сукупність елементів, яка знаходиться у постійній взаємодії [29, с. 81]. У юридичні науки існує безліч підходів до виокремлення елементів вказаного механізму (механізму адміністративно-правового регулювання чи забезпечення). Розглянемо деякі з них.

Так, В. В. Лазарєв вважає, що механізм адміністративно-правового забезпечення складається з таких окремих елементів. По-перше, з системи адміністративно-правового регулювання, яка характеризує, з одного боку, складний суб'єкт регулювання та організацію взаємодії більш простих

суб'єктів, з іншого – сполучення демократії та організації, що виражається у характері та формах участі працівників у реалізації функцій адміністративно-правового регулювання. По-друге, з соціальних і особливо правових норм, за допомогою яких забезпечується змістовність впливу і зв'язку в адміністративно-правовому регулюванні. По-третє, зі способів визначення мети на основі пізнання організаційних процесів. По-четверте, з регулюючого процесу, який побудований на основі циклічної повторюваності таким чином, що його етапи послідовно змінюють один одного. При досягненні кінцевої точки кожного циклу підводиться підсумок, результатом якого є оцінка ефективності адміністративно-правового регулювання [60, с. 432].

А. П. Головін до складових механізму адміністративно-правового регулювання пропонує віднести: норми адміністративного законодавства, у тому числі відомчих нормативних актів; адміністративно-правові відносини управлінського та правоохоронного характеру; практичну діяльність апаратів, служб та окремих працівників і правозастосовчі акти [61, с. 10-11].

Також нам імпонує підхід О. І. Безпалової, яка до адміністративно-правового механізму реалізації правоохоронної функції держави віднесла: 1) інституційну складову; 2) адміністративно-правові норми; 3) принципи; 4) форми та методи; 5) правовідносини, в яких відбувається переведення приписів, що містяться в нормативно-правових актах, у практичну площину; 6) ресурсну складову (кадрове, інформаційне, матеріальне, технічне забезпечення тощо) [59, с. 50].

Ураховуючи вищезазначене, пропонуємо виокремити такі основні структурні елементи адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами: адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини, законність.

Так, А.П. Альохін, Ю.М. Козлов, А.А. Кармолицкий відзначають, що адміністративно-правова норма – це встановлене державою правило поведінки, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються та припиняються (при необхідності) у сфері функціонування механізму

виконавчої влади або (в широкому сенсі) державного управління [62].

Характерними ознаками адміністративно-правових норм є:

1. Закріплення владних та внутрішньоорганізаційних відносин, пов'язаних з діяльністю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, уповноважених на здійснення функцій публічного управління.

2. Метод впливу на суспільні відносини є державно-імперативним, вольовим. Одна сторона представляє державу і відповідальність настає перед нею.

3. Державне переконання або примус реалізуються за допомогою організаційних, роз'яснювальних, стимулюючих та примусових засобів.

4. Органічне поєднання таких норм у межах галузі адміністративного права і неможливості існування окремо.

5. Характер адміністративно-правових відносин визначає їх структуру [63, с. 11].

Отже, адміністративно-правові норми покликані врегульовувати відносини, що виникають між взаємодіючими суб'єктами під час їх спільної діяльності. Таке врегулювання відбувається шляхом установлення правил поведінки, обов'язкових для учасників взаємодії.

Ще одним елементом адміністративно-правового механізму взаємодії виступають адміністративні правовідносини, під якими О. І. Харитонova розуміє урегульовані адміністративно-правовою нормою суспільні відносини, що складаються у галузі державного управління та адміністративної охорони публічного правопорядку, один з учасників (або всі учасники) яких є носіями владних повноважень, а також суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, які перебувають під охороною держави [64, с. 21]. Для них є характерними як загальні ознаки, що притаманні всім правовим відносинам, так і спеціальні, які відрізняють їх від інших правовідносин, зокрема:

1. Виникають виключно у сфері державного управління в разі участі відповідного органу державного управління.

2. Встановлення пов'язане з ініціативою будь-якої зі сторін навіть всупереч бажанню іншої сторони.

3. Суперечки можуть вирішуватися в позасудовому порядку шляхом розпорядження правомочного органу.

4. Порухення норм адміністративного права тягне за собою відповідальність перед державою [63, с. 17]. Саме адміністративні правовідносини є основною правовою формою здійснення своїх повноважень взаємодіючими суб'єктами.

Останнім, не менш важливим елементом досліджуваного механізму виступає законність. Законність – це сукупність відомих вимог, що висувалися до всіх суб'єктів у правовому регулюванні. На думку С .С. Алексєєва, «це вимоги не тільки найсуворішого, неухильного дотримання і виконання норм позитивного права, й: а) верховенства законів стосовно всіх інших правових актів; б) рівності всіх перед законом; в) забезпечення для всіх суб'єктів повного і реального здійснення суб'єктивних прав; г) незалежного і ефективного правосуддя; д) ефективної роботи всіх правоохоронних органів» [65, с.44].

На підставі вищевикладеного вважаємо, що під адміністративно-правовим механізмом взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів у сфері протидії легалізації злочинних доходів варто розуміти систему взаємопов'язаних і взаємозалежних засобів адміністративного права, за допомогою яких упорядковується спільна діяльність взаємодіючих суб'єктів.

Основними структурними елементами адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів є адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини та законність. Завдяки такому механізму для взаємодіючих суб'єктів установлюються правила співпраці, а також надаються відповідні інструменти забезпечення належного виконання цих правил.

2.2. Напрями взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами

Дослідивши таке принципово важливе для адміністративно-правової науки та, безумовно, тематики дослідження питання щодо структури адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами, варто зупинитися на напрямках взаємодії вказаних суб'єктів у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Однак традиційно, з метою більш детального та змістовного вивчення цієї проблематики, варто з'ясувати сутність таких понять як «напрями» та «напрями взаємодії». За такого підходу забезпечиться повнота й всебічність дослідження, а також це сприятиме ефективному вирішенню одного з ключових завдань кваліфікаційної роботи – удосконаленню ефективності взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів

Тож, що стосується визначення «напрями», то у Словнику української мови воно тлумачиться як шлях діяльності, розвитку кого-, чого-небудь; спрямованість якоїсь дії, явища [66, с. 164].

Натомість під напрямками взаємодії варто розуміти шляхи діяльності, які виникають під час спільних й узгоджених дій взаємодіючих суб'єктів, спрямовані на досягнення єдиної мети [1, с. 116].

Переходячи саме до дослідження напрямів взаємодії вказаних суб'єктів, зазначимо, що однозначне їх визначення сприятиме не тільки цілеспрямованості їх дій, а й попереджатиме вихід за межі їх компетенції, адже в Конституції України закріплена норма щодо обов'язку органів державної влади й органів місцевого самоврядування діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [39].

Зазначимо, що законодавством чітко не передбачені напрями спільної

діяльності всіх взаємодіючих суб'єктів у сфері протидії легалізації злочинних доходів. Законодавець визначив лише напрями взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з Національним антикорупційним бюро України Наказом Міністерства фінансів України та Національного антикорупційного бюро України «Про затвердження Порядку взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та Національного антикорупційного бюро України». Такими напрямками визначено:

- 1) надання та розгляд одержаних узагальнених матеріалів;
- 2) обмін інформацією;
- 3) подання та виконання запитів;
- 4) створення спільних робочих груп [45].

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» Державна служба фінансового моніторингу України в разі наявності достатніх підстав вважати, що певна фінансова операція або сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій можуть бути пов'язані з легалізацією злочинних доходів, має повідомити про це правоохоронні органи та подати до них узагальнені матеріали або додаткові узагальнені матеріали [43].

Так, узагальнені матеріали – це відомості про фінансові операції, що були об'єктом фінансового моніторингу і за результатами аналізу яких у спеціально уповноваженого органу виникли підозри. Узагальнені матеріали є джерелом обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення та дають підстави слідчому, прокурору розпочати досудове розслідування. Узагальнені матеріали також можуть бути підставою для здійснення правоохоронними та розвідувальними органами України оперативно-розшукової і контррозвідувальної діяльності. Натомість додаткові узагальнені матеріали являють собою відомості, зібрані спеціально уповноваженим органом на основі аналізу додатково одержаної інформації в додаток до раніше поданих зазначеним державним органом узагальнених

матеріалів [43]. При цьому інформація про фінансову операцію повинна містити такі відомості:

- 1) дата проведення фінансової операції (відмови в її проведенні, її зупинення);
- 2) сума фінансової операції;
- 3) зміст фінансової операції;
- 4) підстави підозри;
- 5) інші відомості про фінансову операцію (у разі наявності) [44].

Так, у 2019 році Державною службою фінансового моніторингу України підготовлено 893 матеріали (з них 503 узагальнених матеріали та 390 додаткових узагальнених матеріалів), які направлено до:

- органів прокуратури – 40 узагальнених матеріалів та 77 додаткових узагальнених матеріалів;
- Державної фіскальної служби України – 158 узагальнених матеріалів та 60 додаткових узагальнених матеріалів;
- Національної поліції України – 149 узагальнених матеріалів та 24 додаткових узагальнених матеріали;
- Служби безпеки України – 104 узагальнених матеріали та 111 додаткових узагальнених матеріалів;
- Національного антикорупційного бюро України – 41 узагальнений матеріал та 114 додаткових узагальнених матеріалів;
- Державного бюро розслідувань – 11 узагальнених матеріалів та 4 додаткових узагальнених матеріали. У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів, становить 63,0 млрд гривень [67, с. 36].

Угодою про міжвідомче та інформаційне співробітництво у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та протидії корупції в Україні започатковано взаємодію в частині обміну інформацією між Національним антикорупційним бюро України та Державною службою фінансового моніторингу України, основною метою

якої є встановлення принципів взаємодії між вищевказаними суб'єктами з метою обміну інформацією, необхідною для виконання завдань із протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, вчинених вищими посадовими особами, а також запобігання вчиненню нових відповідно до законодавства [68].

Принцип взаємності обміну фінансовою інформацією передбачає, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу, Держфінмоніторинг, правоохоронні органи повинні співпрацювати з метою обміну, отримання, обробки та аналізу інформації щодо фінансових операцій, стосовно яких є підозри, що вони були здійснені з використанням доходів, одержаних від незаконної діяльності, пов'язаної з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму. Така співпраця передбачає можливість надання за ініціативою або на запит іншої сторони будь-якої наявної фінансової інформації, що може мати відношення до виконання відповідних домовленостей. Будь-який запит на отримання фінансової інформації супроводжується стислим описом та викладенням основних фактів [69, с. 49].

Обмін інформацією між Національним антикорупційним бюро України та Державною службою фінансового моніторингу здійснюється в паперовій та/або електронній формі та з дотриманням вимог законодавства щодо її захисту [45]. Такий обмін має досить важливе значення, адже без інформації, наявної в контролюючого органу, правоохоронний орган не може якісно розслідувати злочини. Також це сприяє створенню єдиного інформаційного простору, що дасть змогу суттєво підвищити ефективність діяльності вищевказаних органів [1, с. 117].

До того ж, як слушно зазначають А. Г. Бухтіарова й К. І. Крамаренко, узагальнено взаємодія органів Національного антикорупційного бюро та Державної служби фінансового моніторингу полягає в наданні останнім органом інформації про фінансову операцію або сукупність пов'язаних між

собою фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, а також про клієнта. Інформація, одержана Державною службою фінансового моніторингу у встановленому законодавством порядку, обробляється та аналізується на предмет наявності достатніх підстав для притягнення осіб до відповідальності органами Національного антикорупційного бюро [70, с. 33-34].

Подання та виконання запитів урегульовано розділом VI Порядку. Так, Національне антикорупційне бюро України для отримання інформації у рамках перевірки отриманих узагальнених матеріалів, необхідної для виконання покладених на нього обов'язків, може направляти до Держфінмоніторингу запити. Національне бюро у своєму запиті, крім іншого, може зазначити застереження щодо збору Держфінмоніторингом додаткової інформації в межах запиту. З іншого боку, Держфінмоніторинг у разі необхідності отримання додаткової інформації для аналізу фінансових операцій або щодо стану розгляду узагальнених матеріалів, переданих Національному бюро, також може направляти до Національного бюро запити [45]. Отримавши такий запит, відповідний суб'єкт зобов'язаний невідкладно чи протягом трьох робочих днів (в окремих випадках – протягом п'яти робочих днів) виконати запит шляхом надання відповідної інформації чи відомостей. За порушення порядку виконання запитів настає відповідальність, передбачена законом [71]. Викладене свідчить про ефективність такого напрямку взаємодії, оскільки сприяє не лише оперативному, повному та всебічному розгляду інформації, що міститься у запиті, а й швидкому розкриттю кримінальних правопорушень. Окрім цього, подання та виконання запитів тісно пов'язано з попередніми напрямами взаємодії, адже запити подаються з метою отримання інформації у рамках перевірки отриманих узагальнених матеріалів [1, с. 117].

Останній напрям, який виокремлено законодавцем, є створення спільних робочих груп, до складу яких можуть входити працівники Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів. У цьому випадку мова йде про міжвідомчу взаємодію. Однією з таких груп є Робоча група з

проведення секторальної оцінки ризиків суб'єктів фінансового моніторингу, яка також утворена при Раді з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Вказана Рада має статус консультативно-дорадчого органу.

Серед основних завдань вищезазначеної робочої групи варто виділити:

1) вирішення проблемних питань, які виникають під час визначення (виявлення) ризиків (загроз) відмивання коштів та фінансування тероризму, проведення аналізу, оцінки та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків;

2) дослідження впливу відмивання коштів та фінансування тероризму на суспільство, суспільні відносини та фінансову систему тощо [72].

Також варто зазначити про Робочу групу з розгляду проблемних питань суб'єктів первинного фінансового моніторингу – банківських установ, утворена при Раді з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Основними завданнями такої групи є аналіз стану здійснення банківськими установами заходів, спрямованих на запобігання та протидію легалізації злочинних доходів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, а також розгляд проблемних питань, що виникають у вищезазначених суб'єктів під час виконання обов'язків в означеній сфері. Рекомендації спільної робочої групи оформлюється протоколом [73].

Розглянуті нами напрями взаємодії можуть бути застосовані й при взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з іншими правоохоронними органами. Однак спеціального закріплення у законодавстві вони так і не знайшли.

Окрім зазначеного, пропонуємо виділяти наступні напрями взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами, беручи за основу напрями, виділені Д. М. Афанасіаді [74]:

1) нормотворчий чи нормовстановлюючий. Сутність даного напрямку полягає у спільному виробленні нормативного підґрунтя протидії фінансово-економічній злочинності;

2) наукове співробітництво та обмін досвідом. Воно знаходить свій прояв, перш за все, в організації та участі правоохоронних та інших компетентних органів і посадових осіб у різного роду наукових конференціях, семінарах, нарадах, круглих столах, під час яких вони презентують свої напрацювання у боротьбі з конкретними видами злочинів, висловлюють своє бачення та пропозиції щодо окремих аспектів роботи. Також в межах даного напрямку взаємодії на підставі здійснених наукових досліджень перед компетентним суб'єктам можуть ставитися питання щодо внесення певних змін до діючої нормативно-правової бази;

3) навчально-освітнє співробітництво. Даний напрямок, безсумнівно, виконує надзвичайно важливу роль у налагодженні та реалізації ефективної взаємодії компетентних суб'єктів при розслідуванні злочинів. Постійне навчання та вдосконалення усіх співробітників правоохоронних та інших компетентних органів є необхідною складовою ефективною взаємодії.

Підсумовуючи, зазначимо, що необхідність дослідження напрямів взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів зумовлена поточним станом злочинності у сфері відмивання злочинних доходів. Водночас аналіз теоретико-правових засад напрямів взаємодії між вказаними суб'єктами дозволяє виокремити такі з них:

- 1) надання та розгляд одержаних узагальнених матеріалів;
- 2) обмін інформацією;
- 3) подання та виконання запитів;
- 4) створення спільних робочих груп;
- 5) нормотворчий чи нормовстановлюючий напрям;
- 6) наукове співробітництво та обмін досвідом;
- 7) навчально-освітнє співробітництво.

Кожен із вказаних напрямів взаємодії є важливим і сприяє забезпеченню

належного рівня фінансово-економічної безпеки України, що обумовлено тим, що без належним чином побудованої взаємодії між контролюючими та правоохоронними органами неможливо організувати ефективне розслідування злочинів, пов'язаних з відмиванням доходів.

2.3. Форми та методи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами

Говорячи про взаємодію Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами, неможливо оминати увагою питання щодо форм і методів взаємодії вказаних суб'єктів у сфері протидії легалізації злочинних доходів. Оптимальне поєднання форм і методів взаємодії сприяє ефективності діяльності названих суб'єктів. Розглядаючи це питання, перш за все необхідно акцентувати увагу на понятійно-категоріальному апараті. Це дасть змогу глибше усвідомити сутність і зміст такої взаємодії.

Так, розкриваючи зміст категорії «форма», передусім звернемось до її словникового значення. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови вона визначається як:

- 1) обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд;
- 2) пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду;
- 3) спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз;
- 4) видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи [75, с. 972].

З погляду права, формою є зовнішнє виявлення узгодженого функціонування елементів механізму забезпечення прав і свобод, націленого на перетворення в дійсність закріплених у законі прав та свобод. Тобто форма

надає уявлення щодо структурної діяльності, шляхів впливу певного органу на керований об'єкт, а метод показує прийоми та засоби реалізації таким органом своїх повноважень [78].

Також поняття «форма» використовується у сфері управлінської діяльності. У цьому випадку, під «формами» розуміють способи зовнішнього вираження змісту управлінської діяльності, а також зазначається, що державне управління виявляється в конкретних діях і взаємозв'язках органів і посадових осіб, завдяки яким управлінська діяльність набуває певних форм [77, с. 15].

У свою чергу під формою взаємодії варто розуміти визначені організаційно тактичні рамки, у яких здійснюється співробітництво взаємодіючих за рішенням поставлених задач попередження і запобігання правопорушень [76, с. 5].

У науковій літературі існує чимало підходів до класифікації форм взаємодії. До прикладу, А. В. Даниляк, досліджуючи особливості взаємодії під час розслідування економічних злочинів, вчинених організованими групами, зазначав, що форми взаємодії розмежовуються залежно від завдань, на виконання яких направлена ця діяльність. Так, вказаним ученим виділено наступні її загальні форми:

1) взаємодія у межах створення і удосконалення (розроблення законопроектів) законодавчої бази по боротьбі з організованими злочинами у сфері економіки;

2) координація діяльності органів і установ у напрямках попередження, своєчасного виявлення й інформування органів досудового розслідування про факти вчинення організованих злочинів у сфері економіки, а також запобігання даним правопорушенням;

3) взаємодія з питань організації контролю за виконанням законодавства по боротьбі з організованими злочинами у сфері економіки, а також дотриманням вимог законів під час розслідування даних злочинів;

4) взаємодія у напрямку накопичення, обробки, оперативного обміну і використання інформації щодо організованої злочинності у сфері економіки;

5) взаємодія під час спільного виявлення і документування ознак організованих економічних злочинів, доказування у межах кримінального провадження на стадіях досудового розслідування і судового розгляду;

6) науково-методичне забезпечення діяльності правоохоронних та інших державних органів, які ведуть боротьбу із злочинами у сфері економіки [82, с. 11].

Беручи до уваги вищезазначене, однією з основних форм взаємодії досліджуваних нами суб'єктів є обмін інформацією. Ця форма взаємодії створює реальні основи для розслідування правопорушень. Своєчасне надходження інформації взаємодіючим сторонам має вирішальне значення для успіху оперативних заходів, що проводяться, і слідчих дій. Обмін інформацією між підрозділами відбувається по-різному: вона може бути передана письмово, усно або безпосереднім ознайомленням з документами, що цікавлять, і предметами. Інформація може бути також передана в копії документа, довідки, меморандуму тощо [79, с. 40].

Як зазначає А. А. Русецький, обмін інформацією може стосуватись:

1) оперативної інформації при здійсненні спільних заходів щодо боротьби зі злочинністю у певному регіоні;

2) інформування громадськості про результати діяльності правоохоронних органів у певній сфері (до прикладу, у сфері боротьби з організованою злочинністю);

3) інформації, яка була виявлена в ході проведення одним із суб'єктів взаємодії, щодо стану, структури, злочинності в регіоні, причин і умов, що сприяють її виникненню, прогнозування тенденцій поширення організованої злочинності тощо [83, с. 45].

Наступною формою взаємодії є спільне планування. Дана форма взаємодії заснована на повній поінформованості один одного про матеріали, що є у своїх підрозділах. У процесі спільного планування кожна зі сторін знайомиться з інформацією і на цій основі разом відпрацьовують план слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, визначають шляхи, засоби і способи їх

реалізації, погоджують час і місце спільних дій тощо [31, с. 126].

Однією з перспективних форм взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів є проведення спільних навчань та тренінгів. На сьогодні вже існує практика такої взаємодії. Так, ще у вересні 2015 року новопризначені детективи Національного антикорупційного бюро України розпочали підготовку у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Тренінги проходили на базі Навчально-методичного центру, що входить до сфери управління Держфінмоніторингу. Для новоспечених борців з корупцією було презентовано кращі практики та досвід фахівців Держфінмоніторингу та міжнародних експертів з питань, що стосуються боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, з акцентом на антикорупційну складову. Проведення такого роду тренінгів стало одним із перших практичних результатів реалізації положень Угоди про співпрацю між Держфінмоніторингом та Національним антикорупційним бюро України, що передбачає, зокрема, обмін досвідом з основних аспектів діяльності відомств [79, с. 41].

Категорія «метод» означає:

- 1) спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя;
- 2) прийом або систему прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві, тощо) [75, с. 671].

Натомість у філософії метод розглядається як систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів. Метод окреслює та втілює шлях до істини, напрями ефективної діяльності, що ведуть до реалізації поставлених цілей, задає регулятиви та нормативні настанови пізнавального процесу [84, с. 373].

У спеціальній науковій літературі зазначається, що методи державного

управління – це різноманітні способи, прийоми та засоби цілеспрямованого впливу органів управління та їх посадових осіб на свідомість, волю і поведінку керованих суб'єктів. Методи відображають змістовий бік керівного впливу і, як правило, фіксуються в адміністративно-правових актах [80, с. 136].

У правовій доктрині існує чимало підходів до виокремлення методів, один із яких запропоновано Є. М. Поповичем. Науковець переконаний, що таких методів всього п'ять:

1) адміністративний метод, сутність якого полягає в тому, що суб'єкт управління прямо встановлює і закріплює у правовій формі обов'язки певного органу або працівника;

2) метод заохочення, сутність якого зводиться до досягнення бажаної поведінки шляхом надання працівнику певних моральних або матеріальних благ;

3) метод примусу, сутність якого полягає у застосуванні до суб'єктів, поведінка якої відхиляється від бажаної, певних заходів позбавлення матеріальних та моральних благ;

4) метод переконання, який включає в себе морально-етичні методи та методи виховання, що містяться в окремих класифікаціях;

5) економічний метод (до нього ж за своєю сутністю належать методи, що визначаються деякими авторами як методи непрямого впливу), сутність якого полягає у створенні економічних умов, які сприятимуть досягненню встановлених цілей [85, с. 398].

Вважаємо, що в основі взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами лежить адміністративний метод. Зазначений метод ґрунтується на підпорядкуванні закону, правопорядку, вищій посадовій особі, має обов'язковий характер. За його допомогою діють механізми примусу, які формуються для захисту інтересів суспільства, держави, особистості, реалізуються права та обов'язки керівників, підтримується службова та трудова дисципліна, забезпечуються умови виконання працівниками своїх обов'язків [81]. У рамках нашого дослідження

адміністративний метод дозволяє в односторонньому порядку визначити завдання, права та обов'язки, а також той або інший варіант поведінки Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів під час їх взаємодії. Важливим аспектом адміністративного методу є те, що він має дисциплінарний вплив, який є важливим для підтримки стабільності організаційних зв'язків. Варто зауважити, що адміністративний метод базується здебільшого на примусі, саме тому в контексті взаємодії між означеними суб'єктами не варто забувати, що взаємодія між ними здійснюється на засадах партнерства, саме тому застосування такого методу повинно мати суворі чіткі межі [29, с. 111].

Другу групу методів взаємодії становлять організаційні методи, а саме:

- метод прогнозування, за допомогою якого передбачаються окремі аспекти взаємодії;

- метод погодження актів і рішень. Під час взаємодії повинен досягатись певний консенсус чи компроміс з вирішення спільних питань, що в результаті призводить до вироблення спільних рішень (здебільшого організаційного характеру);

- метод роботи з кадрами (підготовка, перепідготовка, стажування, тощо). Дозволяє підготувати висококваліфіковані кадри, котрі будуть чітко розуміти роботу іншого органу, з яким відбувається взаємодія. Це дозволить ефективніше використовувати ресурси обох сторін вказаних відносин для досягнення ними загальної мети [29, с. 112, 114].

Насамкінець варто сказати про економічні методи. Економічні методи являють собою сукупність засобів та інструментів, які цілеспрямовано впливають на створення умов для функціонування й розвитку будь-якої організації. У рамках нашого дослідження вказаний метод сприяє здійсненню належного матеріально-фінансового забезпечення зазначених органів. Адже загальновідомим є той факт, що достатнє матеріальне та грошове забезпечення допомагає досягти поставлених завдань та реалізувати розроблені програми [29, с. 115].

Отже, у процесі взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів використовуються різноманітні форми та методи взаємодії. До таких форм пропонуємо віднести: обмін інформацією; спільне планування; проведення спільних навчань та тренінгів. Водночас у процесі взаємодії використовуються наступні методи: адміністративний метод, організаційні методи (метод прогнозування, метод погодження актів і рішень, метод роботи з кадрами), економічні методи. Прямого закріплення дані форми та методи не набули, однак активно використовуються у повсякденній спільній діяльності.

2.4. Організаційні засоби забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами

З'ясувавши поняття та визначивши структуру адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами, а також виокремивши напрями, форми та методи взаємодії вказаних суб'єктів, для всебічності наукового дослідження необхідно охарактеризувати організаційні засоби забезпечення взаємодії вказаних суб'єктів у сфері протидії легалізації злочинних доходів. Результати дослідження вказаного питання дадуть можливість сформулювати цілісне уявлення про зміст взаємодії контролюючого органу з правоохоронними, що матиме вагомим теоретичне та прикладне значення для подальших досліджень цієї тематики.

Насамперед з'ясуємо сутність такого поняття як «організація». Нині поняття «організація» широко вживається в багатьох науках (філософії, математиці, економіці, соціології та ін.) і в практичній діяльності. Це поняття багатозначне. Найчастіше воно означає: внутрішню упорядкованість, узгодженість взаємозалежних елементів цілого (системи); сукупність процесів або дій, що забезпечують досягнення цілей системи; об'єднання людей, спільна

діяльність яких спрямована на реалізацію встановлених програм на основі певних правил і процедур. Таким чином, це поняття може означати об'єкт, властивості об'єкта та діяльність (процес) і вживається для позначення різних семантичних категорій: соціальної організації або інституту (статика) і процесу управління як впорядковуючої та свідомо координуючої діяльності (динаміка) [88, с. 2].

Сучасна наукова думка термін «організація» (від французької – *organization* та пізньолатинської – *organiz*, що означає: упорядковую, влаштовую, повідомляю, надаю стрункого вигляду тощо) розглядає більш розширено і, як правило, у таких основних значеннях:

1) як внутрішня упорядкованість, узгодженість взаємодії більш-менш диференційованих частин єдиного цілого, що обумовлена його будовою (організація як стан);

2) як сукупність індивідів (людей), що спільно реалізують певну програму (або задану мету) і діють на підставі певних процедур чи правил (організація як система);

3) як сукупність процесів або дій, що ведуть до утворення й удосконалення взаємозв'язків між частинами єдиного цілого (організація як процес);

4) як цілеспрямований вплив, тобто як спосіб зміни сформованих станів систем чи процесів їх функціонування (організація як метод) [87].

Не зайвим буде розглянути означене поняття й з позиції міждисциплінарного підходу. Так, у традиційному соціологічному розумінні поняття «організація» розкривається у двох основних значеннях. У першому, статичному розумінні, вона визначається як внутрішня упорядкованість, або узгодженість взаємодії частин структури цілого. Друге значення «організації» виявляється в її динамічному розумінні – як сукупність узгоджуваних процесів чи дій. При цьому стан упорядкованості (або рух до цього стану) може бути результатом як спонтанних (стохастичних) процесів, так і наслідком цілеспрямованих і свідомих дій людини чи групи людей. Отже, у першому

випадку маємо справу з самоорганізацією, а в другому – за традиціоналістським уявленням – з організацією [86, с. 27].

Натомість Л. І. Федулова, І. В. Сокирник, В. В. Стадник, М. А. Йохна, О. С. Новикова, Є. Г. Рясних, Б. Карлоф, з позиції менеджменту, зазначають, що організація – це інструмент координації трудових внесків різних людей для досягнення загальної мети. Суспільство складається з великої множини різноманітних організацій, з якими пов'язані всі прояви людського життя. Організації можуть бути різними за характером і метою діяльності, за формою власності, мати комерційну й некомерційну спрямованість, але всі вони діють на основі певних правил і процедур. Організація – це соціальне утворення (група людей) з певними межами, що функціонує на відносно постійних засадах і свідомо координує свою діяльність для досягнення спільної мети [89].

Отже, організаційними засобами забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами є сукупність прийомів і способів, за допомогою яких взаємодіючі суб'єкти досягають необхідного рівня результативності й ефективності взаємодії щодо протидії легалізації злочинних доходів. Узгодженість таких прийомів і способів сприяє удосконаленню взаємозв'язків між суб'єктами та є запорукою успішного здійснення спільних дій для досягнення єдиної мети взаємодії.

Більшість дій, пов'язаних із підготовкою проведення тих чи інших заходів, виконанням певної роботи, мають організаційний характер за своїм змістом. Однак, за формою такі дії можуть бути як суто організаційними, так і правовими, в останньому випадку ведуть мову, як правило, про організаційно-правові засади. Правового оформлення набувають ті організаційні аспекти діяльності, які мають найбільш суттєве значення, наслідки яких є особливо важливими з точки зору права. У той же час не слід забувати, що організаційні заходи, які не мають безпосередньої правової регламентації, все одно відбуваються на фоні загального регулятивного впливу права, а отже, вони також повинні реалізовуватися у межах вимог і приписів останнього [29, с. 132-133].

Говорячи безпосередньо про організаційні засоби забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами, пропонуємо взяти за основу організаційні засоби, виокремлені В. О. Бурбиною, а саме:

- 1) визначення об'єкта взаємодії;
- 2) постановлення цілей взаємодії та окреслення її завдань;
- 3) визначення основних напрямків та форм взаємодії;
- 4) визначення організаційної структури механізму взаємодії;
- 5) визначення джерел фінансового та матеріально-технічного забезпечення досліджуваної взаємодії, а також розподіл відповідних ресурсів між її учасниками;
- 6) здійснення інформаційно-методичного забезпечення взаємодії;
- 7) планування;
- 8) проведення кадрової роботи;
- 9) контроль;
- 10) оцінювання [29, с. 134-140].

Так, об'єкт – це те, що протистоїть суб'єкту, на що спрямована пізнавальна чи інша діяльність суб'єкта [91, с. 439]. Водночас загальна теорія держави та права визначає об'єкти правовідносин як матеріальні й нематеріальні блага, з приводу яких суб'єкти вступають у правовідносини, здійснюючи свої суб'єктивні юридичні права і суб'єктивні юридичні обов'язки [90, с. 366]. Звідси, об'єктом взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами є коло тих питань, які повинні бути вирішені під час спільної діяльності цих суб'єктів (наприклад, особливості здійснення фінансового моніторингу, порядок обміну інформацією тощо).

Щодо цілей і завдань взаємодії, то їх виокремлення зумовлено тим, що будь-яка діяльність має мету, для досягнення якої вирішуються певні завдання. Мета – це конкретний кінцевий результат, на який спрямована певна діяльність, при цьому із формулювання мети повинно бути зрозуміло суспільне значення

такої діяльності, а також якими способами досягається результат. Визначення мети діяльності та її формулювання є необхідною умовою належної організації їх діяльності. Крім того, її усвідомлення, орієнтація зусиль та ресурсів зазначених органів на її досягнення надає їх діяльності логічної спрямованості, цілісності, обумовлює вибір методів та засобів її досягнення, забезпечує її ефективність та результативність, сприяє оцінюванню її результатів. Завдання, у свою чергу, реалізуються під час виконання певних дій, спрямованих на досягнення передбаченої мети діяльності, при цьому до поняття «завдання» входить, яким чином та в який спосіб передбачається досягти кінцевої мети та які для цього застосувати методи [92, с. 145, 149].

Аналіз чинного законодавства та правової доктрини дає підстави вважати, що цілями взаємодії досліджуваних нами суб'єктів є:

- 1) протидія фінансово-економічній злочинності, зокрема шляхом розкриття та сприяння розкриттю злочинів, пов'язаних з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом;
- 2) захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних посягань;
- 3) забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Для досягнення вказаних цілей можуть вирішуватися такі завдання:

- 1) розроблення та здійснення заходів щодо виявлення, припинення та розкриття злочинів;
- 2) забезпечення дотримання вимог чинного законодавства у частині захисту банківської таємниці;
- 3) вжиття необхідних заходів для замороження активів та зупинення підозрілих фінансових операцій;
- 4) забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації злочинних доходів;
- 5) налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну один з

одним і з іншими суб'єктами у сфері запобігання та протидії;

Щодо основних напрямків і форм взаємодії, то вони були визначені у попередніх підрозділах кваліфікаційної роботи, тому їх розгляд у цьому підрозділі вважаємо недоцільним.

Визначення організаційної структури механізму взаємодії передбачає встановлення підрозділів і посадових осіб, через яких відбуватиметься досліджувана взаємодія, які її координуватимуть та контролюватимуть [29, с. 135]. Так, саме структурні підрозділи взаємодіючих суб'єктів сприяють досягненню цілей взаємодії. Наприклад, у структурі Служби безпеки України саме Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю протидіє легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Визначення джерел фінансового та матеріально-технічного забезпечення досліджуваної взаємодії, а також розподіл відповідних ресурсів між її учасниками відбувається на рівні кожного суб'єкта окремо, тобто визначено у нормативно-правових актах, що врегулюють адміністративно-правовий статус конкретного учасника взаємодії.

Щодо здійснення інформаційно-методичного забезпечення взаємодії, то воно є аналогічним інформаційно-аналітичному забезпеченню. Науковцями наголошується, що призначення інформаційно-аналітичного забезпечення полягає не лише у вирішенні інформаційно-аналітичними засобами проблем захисту від загроз, що виникають, а насамперед у завчасному викритті і попередженні суб'єкта управління про причини та умови, що можуть сприяти виникненню ранніх ознак цих загроз, а саме: ризиків, небезпек і викликів. Мета даного забезпечення полягає в тому, щоб особа, яка приймає рішення, мала у своєму розпорядженні необхідний і достатній обсяг інформації у вигляді інформаційних одиниць (повідомлень, довідок, розрахунків, схем, діаграм, тощо) та максимально можливих варіантів вирішення проблеми (пропозицій, порад чи рекомендацій) з оцінкою реально прогнозованих як позитивних, так і негативних наслідків [93]. У контексті нашого дослідження інформаційно-методичне забезпечення спрямоване на забезпечення суб'єктів взаємодії

даними й інформацією, що стосується сфери відмивання брудних коштів, результатів взаємодії тощо.

Щодо планування, то воно виступає важливим організуючим фактором досліджуваної взаємодії. Адже остання являє собою доволі складний процес, який супроводжується прийняттям цілого комплексу рішень та реалізацією низки відповідних заходів. І саме планування допомагає сторонам пов'язати означені рішення та заходи у єдину злагоджену систему, причому відбувається це на підготовчому етапі взаємодії, тобто до моменту безпосереднього здійснення практичних заходів [29, с. 139].

Кадрова робота – діяльність суб'єктів державної кадрової політики, органів управління та кадрових служб підприємств, установ, організацій, спрямована на забезпечення реалізації принципів, цілей і завдань, які визначаються кадровою політикою. Основними функціями єдиної системи кадрової роботи є перш за все аналіз, планування та прогноз кадрів. Головним завданням цієї функції є формування об'єктів і структур управління, розрахунок потреби в кадрах необхідних професій, спеціальностей і кваліфікації, тобто необхідно визначити кількісну та якісну потребу в кадрах на поточний період і перспективу [94, с. 139]. Проведення кадрової роботи передбачає визначення безпосередніх виконавців здійснення тих чи інших заходів у межах досліджуваної взаємодії, роз'яснення їм їх завдань та функцій, а також кола та меж їх повноважень; забезпечення виконавців необхідними ресурсами [29, с. 139].

Контроль, у свою чергу, виступає важливим інструментом перевірки дотримання сторонам режиму законності в ході їх взаємодії, а завдяки оцінюванню з'ясовується рівень ефективності та результативності взаємодії. Зауважимо, що на законодавчому рівні критерії оцінювання взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами не передбачені. Однак очевидно, що їх існування сприяло б підвищенню ефективності та результативності взаємодії у сфері протидії легалізації злочинних доходів, адже аналіз показників взаємодії давав би

можливість виявити слабкі сторони та проблемні питання, які б потребували свого вирішення задля забезпечення якості взаємодії. При цьому такі критерії повинні містити якісно-кількісні показники, що сприяло б об'єктивності оцінювання та орієнтованості на результат, а не на досягнення планових показників.

Таким чином, підсумовуючи, зазначимо, що організаційні засоби забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами становлять сукупність прийомів і способів, за допомогою яких взаємодіючі суб'єкти досягають необхідного рівня результативності й ефективності взаємодії у сфері протидії легалізації злочинних доходів.

Водночас такими організаційними засобами виступають: об'єкт взаємодії; цілі взаємодії та завдання; основні напрямки та форми взаємодії; організаційна структура механізму взаємодії; джерела фінансового та матеріально-технічного забезпечення досліджуваної взаємодії, а також розподіл відповідних ресурсів між її учасниками; інформаційно-методичне забезпечення взаємодії; планування; кадрова робота; контроль; оцінювання.

Саме організаційні засоби, у порівнянні з правовими, є більш гнучкими, що дозволяє взаємодіючим суб'єктам більш оперативно реагувати на потреби та зміни, що відбуваються у процесі взаємодії.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНИ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЩОДО ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ

3.1. Зарубіжний досвід організації взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів

Вивчення зарубіжного досвіду щодо взаємодії підрозділів фінансової розвідки з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів є досить важливим для виявлення шляхів удосконалення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами в Україні. Значний інтерес при цьому становить досвід як розвинутих країн, так і країн, які останнім часом зробили суттєві кроки на шляху переходу до ринкової економіки і станом на сьогодні проходять такий же шлях становлення, як і Україна.

Глобалізація і прискорення транскордонних припливів капіталу створили умови для активізації організованої злочинності, яка все більше набуває міжнародного характеру. Капітал, отриманий кримінальними угрупованнями незаконним способом, спрямовується як на особисте збагачення організаторів, так і на підтримку їх діяльності, зокрема, однієї з найбільш суспільно небезпечних – терористичної. Разом з тим заходи протидії злочинцям з боку світової спільноти сильно обмежують можливості використання нелегальних доходів. У зв'язку з цим у кримінальних осіб вкрай затребувані різні способи надання законного вигляду так званим операціям з відмивання брудних грошей. Легалізація доходів тісно пов'язана з такими явищами, як «втеча» капіталу, корупція, використання компаніями та банками офшорних юрисдикцій для приховування джерела походження доходів та ухилення від податків. На

сьогодні легалізації доходів властиве постійне ускладнення схем, прискорення проведення незаконних операцій, а також потреба у використанні транзитних банківських рахунків, що призводить як до серйозних втрат економічних ресурсів, так і репутації банків. Загальні масштаби даної загрози для банківського сектору можна охарактеризувати кількістю вжитих до них санкцій, які вказують на їх причетність до легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, та на невиконання вимог законодавства в цій сфері. Механізми протидії легалізації доходів незаконного походження у фінансових організаціях повинні безперервно вдосконалюватися, що дозволить якісно аналізувати інформацію, яка надходить, своєчасно виявляючи в ній відомості про операції, пов'язані з легалізацією злочинних доходів, забезпечувати фінансову безпеку банку, сприяти раціональному використанню його ресурсів та досягненню стратегічних цілей. Протидія відмиванню є одним з актуальних і найважливіших завдань для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки та, як наслідок, посилення позицій країни на міжнародному рівні [95, с. 210]. Викладене ще раз підтверджує необхідність вивчення зарубіжного досвіду взаємодії означених суб'єктів.

Схожу думку висловлює й Л. В. Кривонос. Так, проблема легалізації злочинних доходів перетворилася за останні роки в міжнародну. При цьому світова спільнота визнає, що легалізація (відмивання) доходів, отриманих у результаті злочинної діяльності, стала глобальною загрозою економічній безпеці, у зв'язку з чим від держав вимагається прийняття узгоджених заходів боротьби з цією суспільно небезпечною діяльністю як на національному, так і на міжнародному рівні [97].

Становлення та функціонування національної системи фінансового моніторингу в різних країнах світу визначається динамічністю історії розвитку процесів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Як показує досвід більшості країн, поряд з державними органами, що здійснюють збір податків та платежів, питаннями фінансової безпеки опікується ціла низка спеціалізованих фінансових підрозділів. При цьому для попередження ухилення від сплати

податків та інших фінансових злочинів створюються підрозділи фінансової розвідки, які виконують аналітичні функції збору та обробки інформації. Відмінності між підрозділами фінансової розвідки визначаються певними факторами, зумовленими специфікою їх діяльності, функціональними можливостями, проте всі вони спрямовані на забезпечення координації діяльності між правоохоронними органами. У деяких країнах підрозділи фінансової розвідки є адміністративними органами, в інших – діють в якості поліцейських та юридичних органів. Досвід країн з розвиненими фінансовими розвідками свідчить про те, що ефективність їх роботи визначається лише наявністю визначеної правової бази та ефективністю системи збору, обробки, передачі і надання фінансової інформації, ідентифікації ініціаторів фінансових операцій. Шляхи передачі інформації в різних країнах суттєво впливають на ефективність фінансового моніторингу в цілому. Лише прямі канали передачі інформації від підрозділів фінансової розвідки до фінансових інститутів та регуляторів сприяють ефективності фінансового моніторингу. У випадку ж передачі інформації від фінансових посередників до державних регуляторів у сфері фінансів, а потім до підрозділів фінансової розвідки ефективність національної системи фінансового моніторингу значно зменшується [101, с. 8-9].

Переходячи безпосередньо до вивчення зарубіжного досвіду, зауважимо, що найбагатший досвід у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, мають Сполучені Штати Америки, оскільки в 1970 р. саме в цій країні почалася активна боротьба з відмиванням «брудних» грошей [97]. Важливими елементами американської системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є її суб'єкти – федеральні та місцеві органи влади, що проводять фінансовий контроль і моніторинг. Поліція штатів також бере участь у протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів. Так, якщо при проведенні ними розслідувань різних злочинів, особливо пов'язаних з розповсюдженням наркотиків або торгівлею зброєю, їм стають відомі факти легалізації незаконних грошових коштів, то вони інформують про це місцеві

органи влади, у компетенції яких перебуває боротьба з відмиванням доходів, отриманих незаконним шляхом. У банківській сфері США протидією легалізації злочинних доходів займаються такі контрольні органи:

- Апарат ревізора з грошового обігу;
- Федеральна корпорація зі страхування вкладів;
- Правління Федеральної резервної системи;
- Управління з контролю за дотриманням законності;

– Національна адміністрація кредитної спілки. Зазначені відомства розробили спеціальні методики для розпізнавання можливих порушень і злочинної діяльності в банківській сфері. Під час проведення перевірки банківських структур названі вище органи контролю можуть зосередити увагу на фактах потенційного шахрайства, внутрішніх зловживань та інших злочинних діях, у тому числі пов'язаних з відмиванням грошей [95, с. 211-212].

Особливе місце в системі установ щодо запобігання відмиванню грошей у США посідає Управління по боротьбі з фінансовими злочинами (Financial Crimes Enforcement Network – FinCEN), скоординована діяльність усіх державних органів у цій сфері. FinCEN виконує роль підрозділу фінансової розвідки США, основною функцією якого є надання допомоги правоохоронним органам у їх протилегалізаційній діяльності як на американській території, так і на міжнародному рівні [96].

Сьогодні FinCEN являє собою інформаційно-аналітичний центр, який збирає, обробляє, аналізує і класифікує фінансову інформацію, а потім передає її компетентним органам. Самостійно FinCEN не розслідує злочини, пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, а лише здійснює інформаційне забезпечення спецслужб і правоохоронних органів. Крім того, FinCEN відіграє певну роль у розслідуванні справ, пов'язаних із загрозою національній безпеці США, розгляд яких належить до компетенції спеціальних служб. Його послугами також користуються ЦРУ, ФБР і РУМО. FinCEN має доступ до централізованих сховищ інформації ЦРУ, військової розвідки і Агентства національної безпеки (АНБ). Наявність доступу до

інформації АНБ має для роботи FinCEN особливо важливе значення, оскільки АНБ може перехоплювати інформацію, що передається цифровими засобами у США, так і за її межами. Важливо також зазначити, що у США існує картотека судових справ правоохоронних органів США, у якій зберігаються дані на всіх осіб, які потрапляли в поле зору американських правоохоронних органів. У разі, якщо хто-небудь з них стає суб'єктом конкретного правопорушення, FinCEN у змозі надати зацікавленим відомствам досить повну про нього інформацію [95, с. 213]. Отже, особливістю взаємодії досліджуваних суб'єктів у США є те, що підрозділ фінансової розвідки США надає централізований доступ правоохоронних органів до баз даних, у яких можуть міститися дані про факти відмивання брудних коштів й інші пов'язані з цим дані. Тому обмін інформації – основна форма взаємодії правоохоронців з підрозділом фінансової розвідки.

У Великобританії питаннями фінансового моніторингу опікується підрозділ фінансової розвідки Служба внутрішніх доходів NCIS/ECU, яка підпорядковується Міністерству фінансів Великобританії та взаємодіє з Національною службою кримінальної розвідки, Митно-акцизною службою, Бюро для боротьби із шахрайством, Службою національних розслідувань. NCIS/ECU Великобританії займається питаннями протидії легалізації доходів, фінансування тероризму, злочинів у сфері грального бізнесу, шахрайств. Проте англійське законодавство забороняє передачу інформації про податкові правопорушення іншим державам [101, с. 11]. Тобто взаємодія підрозділу фінансової розвідки та правоохоронних структур зосереджується на інформаційному обміні.

Підрозділом фінансової розвідки у Канаді є Канадський центр з аналізу фінансових операцій та звітів, що підпорядковується Міністерству фінансів Канади. Метою діяльності FINTRAC є сприяння громадській безпеці Канади і захист цілісності фінансової системи країни шляхом виявлення та запобігання легалізації доходів і фінансування тероризму. Основні функції FINTRAC можна окреслити так:

- збирання та аналіз повідомлень про підозрілі операції від канадських фінансових інститутів;
- методологічна допомога суб'єктам фінансового моніторингу щодо ведення обліку та звітності;
- надання інформації правоохоронним органам за наявності підстав розглядати операції як такі, що спрямовані на легалізацію коштів, отриманих незаконним шляхом;
- сприяння обізнаності населення щодо питань, пов'язаних із протидією легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом [107].

В Іспанії національна система фінансового моніторингу побудована на базі Розвідувального центру боротьби з організованою злочинністю СІСО, який було створено в 2006 р. Цей підрозділ забезпечує розробку тактичних та стратегічних заходів щодо протидії легалізації доходів в Іспанії, визначає критерії координації діяльності правоохоронних органів в даній сфері та розробляє методологію оцінки ризику використання операцій для легалізації доходів. Для коригування методики оцінки ризику підозрілих операцій використовуються рекомендації дорадчих учасників системи фінансового моніторингу: асоціації банків Іспанії, конфедерації ощадних банків, асоціації агентів нерухомості, асоціації юристів і нотаріусів, інституту бухгалтерського обліку і аудиту [101, с. 12]. На відміну від попередніх країн, де обмін інформацією виступає як основна форма взаємодії, у Канаді підрозділ фінансової розвідки виконує більше координуючу роль по відношенню до правоохоронних органів.

Наступна країна, досвід якої ми розглянемо, є Російська Федерація. В останні роки у Росії спостерігається зниження ефективності діяльності органів внутрішніх справ у сфері протидії легалізації (відмиванню) грошових коштів або іншого майна, придбаного злочинним шляхом. Дослідження показали, що однією з причин цього є низька ефективність використання органами внутрішніх справ інформації, що надходить з підрозділів Федеральної служби з фінансового моніторингу. Сьогодні Росфінмоніторинг наділений такими

повноваженнями:

- 1) контроль за виконанням юридичними та фізичними особами законодавства про протидію легалізації;
- 2) збір, обробка та аналіз інформації про операції (угоди) з грошовими коштами або іншим майном;
- 3) перевірка інформації (у тому числі отримання додаткової інформації) про операції (угоди) з грошовими коштами або іншим майном, отримання інформації про рух коштів по рахунках (вкладах) клієнтів кредитних організацій, контроль за операціями (угодами) з грошовими коштами або іншим майном;
- 4) виявлення ознак легалізації;
- 5) отримання за запитами від федеральних органів державної влади інформації з питань, що належать до встановленої сфери діяльності, за винятком інформації про приватне життя громадян;
- 6) взаємодія і здійснення інформаційного обміну з компетентними органами іноземних держав;
- 7) направлення в правоохоронні органи інформації про операції (угоди), пов'язані з легалізацією;
- 8) надання інформації за запитами правоохоронних органів про операції (угоди), пов'язані з легалізацією;
- 9) створення єдиної інформаційної системи у встановленій сфері діяльності;
- 10) забезпечення відповідного режиму зберігання і захисту, отриманої в процесі своєї діяльності інформації, що становить державну, службову, банківську, податкову, комерційну таємницю, таємницю зв'язку, і іншої конфіденційної інформації [108, с. 241]. Як бачимо, положення чинного законодавства містять пряму вказівку на необхідність взаємодії підрозділу фінансової розвідки з правоохоронними органами. При цьому основна увага зосереджена саме на інформаційному обміні. Але для того, щоб ефективність такого обміну була максимальною, повинен бути зворотний зв'язок, де сторони

інформували б одна одну про результати розгляду отриманої інформації.

Запити в Росфінмоніторинг направляються супровідним листом, підписаним керівником органу внутрішніх справ відповідного рівня. Водночас формами інформаційної взаємодії між правоохоронними органами та Росфінмониторингом є:

1) взаємне надання інформації, необхідної для встановлення зв'язку операцій (угод) з легалізацією грошових коштів та іншого майна, а також з предикативними злочинами у вигляді письмових запитів і відповідей на них або ініціативне надання такої інформації;

2) виконання запитів органів Росфінмоніторингу про надання інформації, що міститься в базах даних правоохоронних органів, в порядку, визначеному правоохоронними органами за погодженням з Росфінмониторингом;

3) забезпечення доступу правоохоронних органів до Єдиної інформаційної системи, створеної Росфінмониторингом, у порядку, визначеному Росфінмониторингом за погодженням з правоохоронними органами;

4) інформування Росфінмониторингом правоохоронних органів про виявлені факти порушень законодавства Російської Федерації, а також про причини і умови, що їм сприяють.

Співробітники правоохоронних органів і Росфінмоніторингу, які беруть участь в інформаційній взаємодії, зобов'язані забезпечувати конфіденційність отриманої і наданої інформації. При цьому дана вимога не передбачає обов'язкового засекречування інформації, що надається і матеріалів, якщо вони запитані співробітником органу внутрішніх справ в межах його компетенції [108, с. 241-242].

Водночас взаємодія органів внутрішніх справ з Росфінмониторингом, як правило, здійснюється для вирішення наступних завдань:

1) перевірка осіб на причетність до скоєння злочинів, передбачених ст. 174 і 174.1 Кримінального кодексу Російської Федерації;

2) виявлення ознак вчинення предикатних злочинів шляхом встановлення

наявності (відсутності) в базі даних Росфінмоніторингу відомостей про вчинення особами, що перевіряються, на причетність до таких злочинів, операцій (угод), що мають ознаки зв'язку з легалізацією грошових коштів та іншого майна;

3) інформування Росфінмоніторингу про результати розгляду матеріалів та розслідування кримінальних справ;

4) направлення уточнюючих або перевірочних запитів за нововиявленими особами, що перевіряються на причетність до легалізації грошових коштів та іншого майна;

5) проведення додаткового фінансового аналізу з використанням інформаційних ресурсів Росфінмоніторингу і можливостей підрозділів фінансової розвідки іноземних держав (при обґрунтуванні в запиті такої необхідності) [108, с. 242]. Як бачимо, поряд взаємодії між вищевказаними суб'єктами достатньо урегульований на законодавчому рівні. Законодавство не обмежується виключно вказівкою на необхідність взаємодіяти шляхом обміну інформації.

Наостанок звернемо увагу на досвід Білорусії. У цій країні на законодавчому рівні та в політичній сфері відсутня єдина стратегія боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, а фінансовий моніторинг розглядають як частину інших державних програм. Єдиний координаційний орган – підрозділ фінансової розвідки – відсутній. Частину його обов'язків виконує Департамент фінансового моніторингу Комітету державного контролю Республіки Білорусь. Більшість (98 %) повідомлень про підозрілі фінансові операції передаються в електронній формі від банківських установ, а решта – в паперовій формі, які потім вручну вносять в систему. В 2011 р. отримано 2727 повідомлень про підозрілі фінансові операції. При цьому в правоохоронні органи на подальше дослідження направлено 1174 повідомлення та порушено 634 кримінальні справи. Як визначено в звіті Комітету державного контролю Республіки Білорусь, Департамент фінансової розвідки, інші правоохоронні органи та прокуратура не надають регулярно державному фінансову

моніторингу зворотній зв'язок про використання переданих матеріалів [101, с. 13]. Тобто за відсутності належного та налагодженого обміну інформації стан протидії легалізації злочинним доходам є невисоким.

Загалом міжнародний досвід дає змогу виділити низку пріоритетних напрямів діяльності з протидії легалізації кримінальних доходів:

- посилення контролю за валютними операціями;
- удосконалення механізмів взаємодії банків, правоохоронних органів і спеціалізованих міжнародних організацій;
- розвиток системи спеціалізації і координації діяльності органів влади з вироблення і реалізації стратегії боротьби з транснаціональною організованою злочинністю;
- розробка нових механізмів моніторингу й ідентифікації осіб, помічених у зв'язках з організованими злочинними співтовариствами;
- розвиток нормативно-правової бази як основи для взаємодії правоохоронних органів із зарубіжними і спеціалізованими міжнародними організаціями [100, с. 35].

Таким чином, узагальнюючи зарубіжний досвід, можемо дійти до висновку, що досвід вищезгаданих країн свідчить про те, що ефективність взаємодії підрозділів фінансової розвідки з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів залежить від налагодженого інформаційного обміну та наявності зворотного зв'язку при обміні інформації. Лише у такому випадку можна говорити про ефективність і результативність взаємодії.

При цьому порядок взаємодії має бути докладно регламентований у спеціальних нормативних актах. Особливо це стосується інформаційного обміну, який має бути докладно прописаний для полегшення спільної діяльності взаємодіючих суб'єктів, особливо в частині захисті банківської таємниці та таємниці слідства.

3.2. Напрями підвищення ефективності взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та правоохоронними органами у протидії легалізації злочинних доходів

Взаємодія Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів відіграє важливу роль у протидії фінансово-економічній злочинності та у забезпеченні економічної безпеки України. При об'єднанні зусиль названих суб'єктів підвищується ефективність і результативність їх спільної діяльності. Однак практика свідчить про існування певних недоліків при взаємодії названих суб'єктів, вирішення яких допоможе підвищити ефективність їх діяльності.

Говорячи про діяльність названих органів необхідно вказати на те, що організація їх взаємодії до цього часу перебуває на не досить високому рівні, адже така взаємодія має епізодичний характер. Разом з цим, в окремих випадках спостерігається дублювання повноважень правоохоронних органів при виконанні їх завдань, що пов'язано з відомчою неврегульованістю результатів роботи в цьому напрямі. На такий стан справ впливає, перш за все, відсутність належного нормативно-правового забезпечення, яке б докладно врегульовувало взаємодію досліджуваних нами суб'єктів, адже станом на сьогодні порядок взаємодії регламентовано лише щодо підрозділу фінансової розвідки з Національним антикорупційним бюро України. Очевидно, що зазначене призводить до зниження ефективності взаємодії у сфері протидії легалізації злочинних доходів. Отже, передусім удосконалення потребує правова база, яка урегульовувала б порядок взаємодії між названими суб'єктами.

Крім цього, дотепер залишається проблемним питання щодо взаємодії поліції з органами фінансового контролю, зокрема державними органами, головною функцією яких є здійснення фінансового контролю. Існуючі розрізнені нормативні акти та відомчі положення, які визначають окремі

напрями спільної роботи державних органів у протидії порушенням законодавства в економічній сфері, не мають позитивної системної дії, що негативно впливає на ефективність функціонування фінансової системи держави. Постає проблема вдосконалення законодавства у сфері державного фінансового контролю, оскільки чинній нормативно-правовій базі, що регламентує взаємовідносини державних контролюючих органів і поліції, притаманні суттєві розбіжності у нормах загальних і спеціальних правових актів, а також невідповідність окремих положень підзаконних актів законодавчим. Адже саме ефективна взаємодія поліції з органами фінансового контролю сприяє своєчасній і повній реалізації результатів контрольних заходів [103].

Як зазначає В. А. Журавель, обов'язковою умовою успішного розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є налагоджена координація діяльності та взаємодія між різними органами і структурами, до компетенції яких входить протидія цьому різновиду злочинів. При цьому провідне місце серед них займає Держфінмоніторинг України. Саме на цей контролюючий орган, виходячи з його компетенції, покладено завдання щодо забезпечення належної координації між суб'єктами первинного та державного фінансового моніторингу, іншими державними органами, в тому числі і правоохоронними, з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Водночас, розглядаючи питання взаємодії Держфінмоніторингу України з правоохоронними органами в ході виявлення і розслідування діянь з ознаками легалізації, вказаний дослідник звертає увагу на деякі організаційно-правові проблеми, які викликають певну стурбованість і можуть негативно вплинути на реалізацію координації діяльності цих структур. Так, у процесі обміну інформацією між підрозділом фінансової розвідки і органами внутрішніх справ, Службою безпеки, Генеральною прокуратурою, Державною фіскальною службою України значно розширюється коло осіб, які дізнаються про те, що відносно конкретних суб'єктів, котрі причетні до легалізації

(відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, здійснюється дослідча перевірка, що в сучасних умовах, при достатньо високому рівні корумпованості окремих працівників правоохоронних органів, неминуче призведе до витоку інформації і в кінцевому підсумку погіршить результативність запроваджених заходів [102, с. 105-106].

С. А. Буткевич підкреслює, що Державна служба фінансового моніторингу України має бути потужним підрозділом фінансової розвідки, чії функції полягають в: отриманні інформації на підставі норм про обов'язковий фінансовий моніторинг, зокрема, повідомлень про підозрілі операції; опрацюванні цих даних шляхом отримання додаткової інформації з баз даних урядових органів та приватного сектору, а також іноземних підрозділів фінансових розвідок; аналізі повного пакету отриманих даних; визначенні випадків, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму; переданні опрацьованих матеріалів відповідним правоохоронним органам для проведення слідства. Однак, інформація, що міститься в наданих матеріалах, не є доказом. Це просто розвідувальні дані, які підказують напрямки збирання доказів [98, с. 90].

Саме через це аналітики Міжнародного валютного фонду пропонують усім правоохоронним органам забезпечувати наявність в одного або кількох слідчих навичок, необхідних для аналізу фінансових операцій та розуміння складних даних, що містяться у справі. Такий «фінансовий слідчий», що володіє фінансовими знаннями, має забезпечувати зв'язок між Держфінмоніторингом України та відповідним правоохоронним органом і виконувати такі функції, як:

- 1) установлення зв'язку з відповідними аналітиками Держфінмоніторингу України;
- 2) обговорення всіх інформаційних пакетів, що надаються правоохоронному органу, в якому він працює;
- 3) обговорення конкретних деталей пакету з аналітиком

Держфінмоніторингу України на предмет забезпечення повного розуміння даних;

4) підготовку, за потреби, схем, резюме або діаграм, покликаних допомогти слідчим у розумінні інформації, що міститься в пакеті;

5) підготовку короткої доповіді для керівництва відповідного правоохоронного органу із описом потенційної кримінальної діяльності;

6) сприяння слідчому в розумінні фінансових даних і надання рекомендацій стосовно версій, які слід відпрацювати;

7) подальше забезпечення зв'язку між слідчим і Держфінмоніторингом України під час слідства [99, с. 9-10].

А. Г. Бахтіарова та К. І. Крамаренко зазначають, що для покращення взаємодії варто більше залучати органи Національного антикорупційного бюро України та Держфінмоніторингу до участі у міжнародному співробітництві з питань запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Створення будь-яких нормативно-правових актів процесуального характеру має бути погоджено між обома органами для підвищення ефективності взаємодії. Крім цього, на сьогодні механізм обміну інформаційними даними між органами Національного антикорупційного бюро України та Держфінмоніторингу має бути переглянутий та вдосконалений. Необхідним є створення єдиної бази корупційних злочинів та встановлення рівнів відповідальності за розкриття даних злочинів. Таке впровадження значно б підвищило рівень розкриття злочинів з корупційною складовою. Також, одним із варіантів посилення взаємодії між Національним антикорупційним бюро і Державною службою фінансового моніторингу України може бути започаткування та проведення просвітницьких програм для обізнаності працівників фінансового сектору. Збільшення кількості заходів такого формату сприяло б зменшенню рівня правового нігілізму як серед працівників фінансової сфери, так і безпосередніх користувачів фінансових установ. Окрім цього, одержані в ході семінару знання та навички посилять спроможність банків – суб'єктів первинного фінансового моніторингу з виявлення та

попередження корупційних ризиків [70, с. 34].

Разом з цим, експертний аналіз діяльності Національного антикорупційного бюро України свідчить про необхідність оптимізації взаємодії з Держфінмоніторингом у частині розгляду узагальнених матеріалів, зокрема шляхом узгодження між вказаними суб'єктами організації регулярних нарад для сприяння необхідній співпраці та обміну інформацією із застосуванням електронного формату обміну даними для того, щоб забезпечити отримання Національним антикорупційним бюро України актуальної та комплексної інформації про фінансові транзакції, які мають відношення до відмивання грошей або інших злочинів у межах його підслідності [109].

Л. В. Борець зауважує, що організацію роботи правоохоронних і контролюючих органів щодо виявлення фактів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, необхідно проводити в такі етапи: пошук та отримання інформації (від негласних джерел оперативної інформації, зі звернень громадян, повідомлень засобів масової інформації та ін.); належна фіксація виявленого порушення (відбір пояснень, складення відповідних актів, проведення ревізій, інвентаризацій, зустрічних перевірок); експертна або комісійна оцінка зібраних матеріалів (з обов'язковим залученням фахівців Держфінмоніторингу України); прийняття за зібраними матеріалами одного з рішень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України [104, с. 61-62].

У свою чергу О. Г. Комісаров, О. Ю. Скрипка, А. О. Собакарь вважають, що важливим аспектом взаємодії Держфінмоніторингу України із правоохоронними органами в аспекті удосконалення є :

- супроводження узагальнених матеріалів, тобто підготовка і направлення запитів до правоохоронних органів про хід опрацювання узагальнених матеріалів, а також отримання інформації від правоохоронних органів про прийняті рішення за результатами їх перевірки;
- узагальнення інформації щодо стану і результатів розгляду узагальнених матеріалів правоохоронними органами; визначення додаткової

інформації, необхідної правоохоронним органам для розгляду узагальнених матеріалів;

– надання консультативної допомоги правоохоронним органам; організація та проведення робочих нарад [105, с. 158].

Також посилення взаємодії Дерфінмоніторингу України та інших державних регуляторів між собою, а також з правоохоронними органами, та з суб'єктами первинного фінансового моніторингу, на думку М. В. Борець, передбачає:

1) забезпечення взаємодії Дерфінмоніторингу України з оперативними правоохоронними підрозділами;

2) обмін інформацією про організації, які не виконують вимоги законодавства у сфері фінансового моніторингу;

3) спільну розробку методології ПВД/ФТ, а також єдиних підходів до кваліфікації таких злочинів;

4) встановлення порядку створення спільних робочих груп, у тому числі слідчо-оперативних для аналізу, розкриття та розслідування кримінальних та інших справ такої категорії, насамперед стосуються фінансування тероризму та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [106, с. 151].

Таким чином, ураховуючи розглянуті вище недоліки, нагальною є потреба у прийнятті окремо нормативно-правового акту, який би докладно урегулював питання взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у частині протидії легалізації злочинних доходів. Окрім цього, потрібно всім правоохоронним органам забезпечувати наявність в одного або кількох слідчих навичок, необхідних для аналізу фінансових операцій та розуміння складних даних, що містяться у справі, та що містяться в узагальнених чи додаткових узагальнених матеріалах. Також актуальним є започаткування та проведення просвітницьких програм для обізнаності працівників фінансового сектору. Разом з цим, повинні бути ураховані пропозиції, про які було сказано вище у даному підрозділі.

ВИСНОВКИ

Таким чином, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити наступні висновки:

1) під взаємодією Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами щодо протидії легалізації злочинних доходів розуміти врегульовану та узгоджену за рядом умов діяльність означених суб'єктів, які є незалежними по відношенню один до одного, яка проводиться за допомогою спеціальних методів і здійснюється в конкретних формах, з метою протидії наданню правомірного характеру володінню, користуванню чи розпорядженню доходами, які отримані злочинним шляхом. До особливостей такої взаємодії варто віднести наступне: регулюється переважно нормами адміністративного права; узгодженість дій за часом і місцем; суб'єкти взаємодії є незалежними один від одного, і для одного з них (саме для правоохоронних органів) боротьба зі злочинністю є основним завданням; співробітництво ґрунтується на досягненні спільної мети – протидії легалізації злочинних доходів;

2) принципи взаємодії Державної служби фінансового моніторингу та правоохоронних органів щодо протидії легалізації злочинних доходів – це система основоположних ідей, які сформовані з урахуванням наукових досліджень і практики протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, і які спроможні якнайповніше забезпечити ефективність і результативність взаємодії у вказаній сфері. Такі принципи можна поділити на дві основні групи: загально-правові та спеціальні принципи. До першої групи принципів традиційно належать принцип верховенства права, принцип законності, принцип гуманізму та гласності. Водночас другу групу принципів взаємодії становлять принцип планування, принцип предметності, принцип професіоналізму, принцип науковості, принцип добровільності взаємодії, принципи взаємозумовленості та скоординованості. Звичайно, що наведені принципи взаємодії не є вичерпними, адже нами були обрані найбільш значущі

принципи, розгляд яких допоміг більш повно усвідомити сутність взаємодії правоохоронних органів з Державною службою фінансового моніторингу України щодо протидії легалізації злочинних доходів. Додержання вказаних принципів має безпосередній вплив на якість взаємодії;

3) процес взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів регулюють правові норми, які можуть бути згруповані наступним чином: вказують на суб'єктів взаємодії, визначають їх права й обов'язку у рамках такої взаємодії; встановлюють загальні положення щодо взаємодії досліджуваних суб'єктів; урегульовують безпосередньо порядок взаємодії Державної служби фінансового моніторингу з окремими правоохоронними органами. Проте, питання взаємодії досліджуваних суб'єктів належним чином не врегульовано та має фрагментарний характер;

4) під адміністративно-правовим механізмом взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів у сфері протидії легалізації злочинних доходів пропонуємо розуміти систему взаємопов'язаних і взаємозалежних засобів адміністративного права, за допомогою яких упорядковується спільна діяльність взаємодіючих суб'єктів. Основними структурними елементами адміністративно-правового механізму взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів є адміністративно-правові норми, адміністративні правовідносини та законність. Завдяки такому механізму для взаємодіючих суб'єктів установлюються правила співпраці, а також надаються відповідні інструменти забезпечення належного виконання цих правил;

5) необхідність дослідження напрямів взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та правоохоронних органів зумовлена поточним станом злочинності у сфері відмивання злочинних доходів. Водночас аналіз теоретико-правових засад напрямів взаємодії між вказаними суб'єктами дозволяє виокремити такі з них: надання та розгляд одержаних узагальнених матеріалів; обмін інформацією; подання та виконання запитів; створення

спільних робочих груп; нормотворчий чи нормовстановлюючий напрям; наукове співробітництво та обмін досвідом; навчально-освітнє співробітництво. Кожен із вказаних напрямів взаємодії є важливим і сприяє забезпеченню належного рівня фінансово-економічної безпеки України, що обумовлено тим, що без належним чином побудованої взаємодії між контролюючими та правоохоронними органами неможливо організувати ефективне розслідування злочинів, пов'язаних з відмиванням доходів;

6) у процесі взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів використовуються різноманітні форми та методи взаємодії. До таких форм пропонуємо віднести: обмін інформацією; спільне планування; проведення спільних навчань та тренінгів. Водночас у процесі взаємодії використовуються наступні методи: адміністративний метод, організаційні методи (метод прогнозування, метод погодження актів і рішень, метод роботи з кадрами), економічні методи. Прямого закріплення дані форми та методи не набули, однак активно використовуються у повсякденній спільній діяльності;

7) організаційні засоби забезпечення взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами становлять сукупність прийомів і способів, за допомогою яких взаємодіючі суб'єкти досягають необхідного рівня результативності й ефективності взаємодії у сфері протидії легалізації злочинних доходів. Водночас такими організаційними засобами виступають: об'єкт взаємодії; цілі взаємодії та завдання; основні напрямки та форми взаємодії; організаційна структура механізму взаємодії; джерела фінансового та матеріально-технічного забезпечення досліджуваної взаємодії, а також розподіл відповідних ресурсів між її учасниками; інформаційно-методичне забезпечення взаємодії; планування; кадрова робота; контроль; оцінювання. Саме організаційні засоби, у порівнянні з правовими, є більш гнучкими, що дозволяє взаємодіючим суб'єктам більш оперативно реагувати на потреби та зміни, що відбуваються у процесі взаємодії;

8) досвід зарубіжних країн свідчить про те, що ефективність взаємодії

підрозділів фінансової розвідки з правоохоронними органами у сфері протидії легалізації злочинних доходів залежить від налагодженого інформаційного обміну та наявності зворотного зв'язку при обміні інформації. Лише у такому випадку можна говорити про ефективність і результативність взаємодії. При цьому порядок взаємодії має бути докладно регламентований у спеціальних нормативних актах. Особливо це стосується інформаційного обміну, який має бути докладно прописаний для полегшення спільної діяльності взаємодіючих суб'єктів, особливо в частині захисті банківської таємниці та таємниці слідства.

9) нагальною є потреба у прийнятті окремо нормативно-правового акту, який би докладно урегулював питання взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України з правоохоронними органами у частині протидії легалізації злочинних доходів. Окрім цього, потрібно всім правоохоронним органам забезпечувати наявність в одного або кількох слідчих навичок, необхідних для аналізу фінансових операцій та розуміння складних даних, що містяться у справі, та що містяться в узагальнених чи додаткових узагальнених матеріалах. Також актуальним є започаткування та проведення просвітницьких програм для обізнаності працівників фінансового сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гресько В. І., Резнік О. М. Щодо напрямів взаємодії Національного антикорупційного бюро України та Державної служби фінансового моніторингу України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 2. С. 115–118.
2. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Х.: Курсор, 2009. 320 с.
3. Тищенко С. Дефініція поняття взаємодії в кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 3. С. 101–106.
4. Криминалистическое обеспечение деятельности милиции и органов предварительного расследования / под ред. Т. А. Аверьяновой, Р. С. Белкина. М.: Новый юрист, 1997. 400 с.
5. Корж В. Взаємодія прокурора з органами державної влади, управління та контролю. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2005. № 6. С. 29–33.
6. Стеблянко А. В. Поняття та зміст взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 14 (27). С. 87–92. DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i14.p87>.
7. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16 травня 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text.
8. Подразделения финансовой разведки. Обзор. Международный Валютный Фонд, Всемирный банк, 2004. 172 с.
9. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. Ст. 50.
10. Музичук О. М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: монографія. Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2010.

654 с.

11. Детюк А. Правоохоронні органи як суб'єкти системи забезпечення економічної безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 12 (608). С. 33–37.
12. Островський С. О. Поняття та функції правоохоронних органів держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 1. Том 2. С. 46–49.
13. Куліш А. М., Мулявка Д. Г., Рєзнік О. М. Діяльність податкової міліції: правові та організаційні засади: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2015. 140 с.
14. Прошунин М. М. Легализация (отмывание) преступных доходов: правовое содержание и стадии. *Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право*. Вып. 4. 2009. С. 135–142.
15. Мельник М. І., Харонюк М. І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: навч. посіб. К.: Атіка, 2002. 576 с.
16. Бурбика В. А. Понятие и особенности взаимодействия органов местного самоуправления с правоохранительными органами. *Leges et vita (Закон и жизнь)*. 2017. № 1/2 (301). С. 21–24.
17. Ковальчук З. Я. Психологічний аналіз міжособистісної взаємодії вчителя із старшокласниками: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. 160 с.
18. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / кол. авт.: А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. А. Ф. Волобуєва. Х.: Курсор, 2009. 320 с.
19. Загуменна Ю. О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. *Право і безпека*. 2010. № 3 (35). С. 145–150.
20. Коропатнік І. Мета і принципи взаємодії Збройних Сил України та громадянського суспільства. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2016. № 3. С. 86–91.
21. Завальний М. В. Принципи взаємодії державних та недержавних суб'єктів

- правоохорони в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1 (62). С. 114–119.
22. Тодыка Ю. Н. Основы конституционного строя Украины: учебное пособие. Харьков, 1999. 320 с.
23. Ткаченко Ю. В. Принцип конституційної законності. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 66–71.
24. Харенко О. В. Адміністративний розсуд у діяльності суб'єктів публічного адміністрування. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 3. С. 113–116.
25. Стахура І. Б. Поняття і види меж адміністративного розсуду. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 1. С. 99–103.
26. Тарасенко О. В. Взаємодія між правоохоронними та контролюючими органами України у протидії фіктивному підприємництву: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2018. 21 с.
27. Новий тлумачний словник української мови : в 4.т. / укл.: В. Яременко, О. Сліпушенко. К.: Аконіт, 1998. Т. 1. 941 с.
28. Виханский О. С. Менеджмент: учебник. 3-е изд. М.: Экономистъ, 2003. 528 с.
29. Бурбика В. О. Адміністративно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 251 с.
30. Олійник В. М. Поняття та принципи взаємодії при виявленні та розкритті злочинів у сфері господарської діяльності. *Форум права*. 2012. № 2. С. 511–518.
31. Тарасенко О. В. Взаємодія між правоохоронними та контролюючими органами України у протидії фіктивному підприємництву: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2018. 227 с.
32. Адамович Д. І. Характеристика принципів взаємодії органів внутрішніх справ у сфері правоохоронної діяльності. URL:<http://pravoznaves.com.ua/period/article/2976/%D0%90>.
33. Якимець О. Правові засади використання науково-технічних засобів у цивільному процесі. URL:<http://pravoznaves.com.ua/period/article/44070/%DF>.

34. Заброда Д. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 2 (4). URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-4-2013/item/180-administratyvno-pravovi-zasady-sutnist-ta-zmist-katehoriyi-zabroda-d-h>.
35. Косович В. До визначення поняття «нормативно-правовий акт»: практична необхідність і теоретична можливість уточнення. *Право України*. 2012. № 9. С. 274–280.
36. Богачова Л. Л. Нормативно-правовий акт як джерело національного та європейського права. *Альманах міжнародного права*. 2016. Вип. 14. С. 4–13.
37. Проблеми удосконалення законодавства та практики протидії податковим злочинам: монографія / А. В. Головач та ін.; Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України. 2013. 200 с.
38. Словник української мови: в 11 т. / ред. колег. І. К. Білодід та ін. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 3. 941 с.
39. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
40. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8 листопада 1990 р. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_029.
41. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
42. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16 травня 2005 р. // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948.
43. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р.

№ 361-IX / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 25. Ст. 171.

44. Про затвердження Порядку надання державними органами та органами місцевого самоврядування, державними реєстраторами інформації про фінансові операції та їх учасників до Державної служби фінансового моніторингу: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 708.

45. Про затвердження Порядку взаємодії Державної служби фінансового моніторингу України та Національного антикорупційного бюро України: Наказ Міністерства фінансів України та Національного антикорупційного бюро України від 07.12.2016 р. № 1062/353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1729-16>.

46. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537.

47. Экономика: Вначале было слово: экономический словарь / Сост. Н. И. Фокин, П. Н. Фокина. URL: <http://dictionary-economics.ru/word/Механизм>.

48. Надолішній П. І. Теоретико-методологічні засади аналізу і практики регіонального управління. *Актуальні проблеми державного управління*: Наук. зб. Одеса: ОФ УАДУ, Оптимум, 2001. 278 с.

49. Дуков Д. Ф. Аналіз сутності поняття «механізм державного управління» та побудова його узагальненого визначення. 2015. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2015-1/doc/1/05.pdf>.

50. Альберда Т. Г. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). *Молодий вчений*. 2013. № 2 (02). С. 64–68.

51. Радченко О. В. Категорія «механізм» у системі державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування: збірник наук. праць*: у 2 ч. (за заг. ред. Г. І. Мостового, Г. С. Одінцової). Х., 2001. Вип. 2. С. 10.

52. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2008. Ч. 1. URL:

[\](http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O_Fedorchak.pdf)

53. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
54. Юзьков Л. П. Государственное управление в политической системе развитого социализма. К.: Норма, 1983. 368 с.
55. Куракін О. М. Структура механізму правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Вип. 35. Ч. II. Т. 1. С. 46–49.
56. Андреев А. Механізм правового регулювання суспільних відносин: окремі аспекти щодо визначення поняття та особливостей. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.22>.
57. Кривицький Ю. В. Механізм правового регулювання в сучасній теорії права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 4. С. 74–79.
58. Родік Т. П. Поняття адміністративно-правового механізму державного регулювання діяльності дендрологічних парків України. *Вісник. Серія: Право та державне управління*. 2013. № 1. С. 131–136.
59. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 544 с.
60. Теория права и государства / под ред. проф. В. В. Лазарева. М.: Новый юрист, 1997. 432 с.
61. Головін А. П. Адміністративно-правове регулювання діяльності міліції громадської безпеки: автореф дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2004. 20 с.
62. Алехин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации. М., 1997.
63. Баштанник В. В. Адміністративне право: навч. посіб. / В. В. Баштанник, І. Д. Шумляєва. 2-е вид., переробл. і доповн. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2018. 200 с.
64. Харитонов О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2004. 36

с.

65. Алексеев А. А. Проблемы теории права. Свердловськ, 1972.
66. Словник української мови: в 11 томах / за ред. І. К. Білодіда та ін. АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. Київ: Наукова думка. Т. 5. 1974. 840 с.
67. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2019 р. Київ, 2020. 82 с.
68. Започаткована співпраця між Національним антикорупційним бюро України та Державною службою фінансового моніторингу України. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/oficiyni-zayavy/zapochatkovana-spivprasya-mizh-nacionalnym-antukorupciynym-byuro-ukrayiny-ta>.
69. Комісаров О. Г., Скрипка О. Ю., Собакарь А. О. Первинний фінансовий моніторинг у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму: монографія. Дніпропетровськ, 2015. 201 с.
70. Бухтіарова А.Г., Крамаренко К.І. Особливості взаємодії Національного антикорупційного бюро і Державної служби фінансового моніторингу України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2018. Вип. 19. С. 31–35.
71. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.
72. Положення про робочу групу з проведення секторальної оцінки ризиків в системі ПБК/ФТ. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2018/20180809/Polozhennya.pdf.
73. Положення про робочу групу з розгляду проблемних питань суб'єктів первинного фінансового моніторингу – банківських установ. URL: http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2019/20190117/Poloshena.pdf.
74. Афанасіаді Д. М. Напрямки взаємодії правоохоронних і компетентних органів, посадових осіб окремих держав, міжнародних організацій при розслідуванні злочинів міжнародного характеру. *Форум права*. 2012. № 1. С.

52–58.

75. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

76. Куракин Л. К., Хохлов А. В. Информационное обеспечение деятельности горрайонов внутренних дел. Опыт системного анализа: учеб. пособ. М.: Академия МВД СССР, 1982. 326 с.

77. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у 2 т.: Т. 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.

78. Шамрай І. В. Гуманізація форм і методів адміністративної діяльності міліції у сфері забезпечення прав і свобод громадян. *Форум права*. 2013. № 3. С. 751–756.

79. Литвин Н. А. Щодо форм взаємодії між Державною службою фінансового моніторингу України та Національним антикорупційним бюро України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 39. С. 38–41.

80. Поярков В. О. Адміністративно-правові методи діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави. *Наукові праці МАУП*. 2014. Вип. 42 (3). С. 136–140.

81. Адміністративне право: навч. посіб. / З. Р. Кісіль, Р-В. В. Кісіль, М. В. Ковалів, О. І. Остапенко. К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 533 с.

82. Даниляк А. В. Особливості взаємодії під час розслідування економічних злочинів, вчинених організованими групами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2018. 26 с.

83. Русецький А. А. Адміністративно-правові форми взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів на регіональному рівні. *Європейські перспективи*. 2018. № 5. С. 42–47.

84. Філософський енциклопедичний словник / голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

85. Попович Є. М. Методи управління органами прокуратури. *Форум права*. 2010. № 2. С. 395–402.
86. Туленков М. Сутність і співвідношення понять «організація», «самоорганізація» і «управління». *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 24–35.
87. Туленков М. В. Організаційна взаємодія в системах соціального управління (соціологічний аналіз): монографія. К.: ІПК ДСЗУ, 2005.
88. Кудінова М. М. Лекційний матеріал з навчальної дисципліни «Теорія організацій». Харків, 2012. 148 с.
89. Менеджмент організацій : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Федулова, І. В. Сокирник, В. В. Стадник, М. А. Йохна, О. С. Новикова, Є. Г. Рясних. К.: Либідь, 2004. 446 с.
90. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. Харків: Консум, 2001.
91. Философский словарь / под ред. М. М. Розенталя и П. Ф. Юдина. М.: Политическая литература, 1962. 544 с.
92. Рєзнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України: дис. ... докт. юрид. наук.: 12.00.07. Суми, 2019. 509 с.
93. Соціально-правові основи інформаційної безпеки: навч. посіб. / В. М. Петрик, А. М. Кузьменко, В. В. Остроухов, О. А. Штоквич, В. І. Полевий; Укр. акад. наук, Держ. ун-т інформ.-комунікац. технологій. К. : Росава, 2007. 496 с.
94. Організація кадрової роботи: конспект лекцій. Тернопіль, 2013. 141 с.
95. Москаленко Н. В. Досвід США щодо побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Фінанси, учет, банки*. 2014. № 1 (20). С. 209–214.
96. Колдовський М. В. Світовий досвід боротьби з відмиванням грошей банківського сектора в сучасних умовах глобалізації фінансових ринків. *Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. пр.* Д.: ДУЕП, 2008. № 1 (4). С. 26–32.
97. Кривонос Л. В. Міжнародний досвід державних механізмів запобігання та

протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=730>.

98. Буткевич С. А. Відмивання грошей і корупція: актуальні проблеми протидії та шляхи їх вирішення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 2 (28). С. 88–97.

99. Посібник з передової практики протидії відмиванню грошей та корупційним злочинам для України: Практичні інструменти та методи для слідчих і прокурорів / Ф. Еткінсон, Т. Ласича, Ф. Паезано. Базель: Базельський ін-т врядування, 2012. 75 с.

100. Баранов Р. О. Світова емпірика впровадження політики протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. *Вісник НАДУ*. 2015. № 3. С. 33–39.

101. Куришко О. О. Аналіз світового досвіду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті можливості його використання в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 2 (10). С. 8–15.

102. Журавель В. А. Розслідування легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: наук.-практ. посіб. Х. : ТОВ «Одіссей», 2005. 312 с.

103. Пивовар Ю. І. Організаційно-правові засади взаємодії міліції і органів фінансового контролю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 19 с.

104. Борець Л. В. Національна система України по боротьбі з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом: Лекція / Л. В. Борець, В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк. К.: КНТ, 2007. 92 с.

105. Комісаров О. Г., Скрипка О. Ю., Собакарь А. О. Первинний фінансовий моніторинг у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму: монографія. Дніпропетровськ, 2015. 184 с.

106. Борець М. В. Адміністративно-правовий статус державних регуляторів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 254 с.

107. Борисенкова А. В. Системи державного фінансового моніторингу: зарубіжний досвід. *Вісник НАДУ*. 2011.
108. Крылов А. А. Взаимодействие ОВД с Федеральной службой по финансовому мониторингу в сфере противодействия легализации (отмыванию) денежных средств в рамках Евразийского экономического союза. *Вестник Московского университета МВД России*. 2017. № 6. С. 240–243.
109. Експертний аналіз діяльності Національного антикорупційного бюро України. Березень 2018 р. / Пер. з англ. 94 с.